

matk. 2

NATURSKÖNA NEJDER

OCH

SEVÄRDA STÄLLEN

I

FINLAND.

III.

MED 1 PLANCH.

HELSINGFORS 1887.

G. W. EDLUNDS FÖRLAG.

1 *Fr.* 50 *ni.*

NATURSKÖNA NEJDER

OCH

SEVÄRDA STÄLLEN

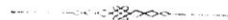
I

FINLAND.

III.

Öfver Punkaharju till Valamo.

Med en planch.

HELSINGFORS 1887.

G. W. EDLUNDS FÖRLAG.

ÖFVER PUNKAHARJU

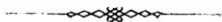
TILL

WALAMO.

EN RESESKILDNING

AF

E. NORDSTRÖM

HELSINGFORS 1887.
G. W. EDLUNDS FÖRLAG.

HELSINGFORS,

J. C. FRENCKELL & SON, 1887.

Innehåll:

	Sid.
Resa från Helsingfors till Willmanstrand	2.
I Willmanstrand	4.
Arbetsfängelset	6.
Kejsargården	8.
Blad ur stadens historia	12.
På resa till Nyslott	15.
Saima-vattnen	16.
Vid Puumala	20.
Vid Sulkava	21.
I Nyslott	22.
Olofsborg	24.
På Punkaharju	32.
På resa till Sordavala	46.
I Kesälaks	47.
På Pyhäjärvi och på landsvägen	47.
I Sordavala	48.
Kymölä-seminarium	51.
Utflykter från Sordavala	53.
Till Kirjavalaks	54.
Till Impilaks	55.
Till Pitkäranta	55.
Till Ruskeala	56.
Till skärgården och till Hympölä	57.
Färd till Walamo	59.
I klostret	62.
Eremithyddor	69.
Utfärder till Igumens ön och alla helgons kapell	70.
Till helga ön	71.
En aftongudstjänst	73.
En kyrkofest	75.

Till

Elisabet och Herman Salloublad.

*Sin vilda skönhet Suomi samlat har
Vid landets gräns som ett palladium:
Till stormigt haf byts insjön lugn och klar,
Och djupa fjordar inta vikars rum;*

*Till branta berg djerft växa åsarne.
Allt tyckes lyssna till Imatras röst,
Upprepande: „Noli me tangere!“
Ur djupet af ett starkt och trofast bröst.*

*Naturens vink förstods i stort af Er:
„Väx stark, väx trygg också i andens värld
Du enkla bygd, som uti skönhet ler!“*

*Och hand och hjerta gåfvo kärleksgärd. —
Se! Ladoga i hägring ren utbreder
Den syn, som skönjes, då Er dag gått neder.*

Kymölä seminarium den 14 Juni 1887.

Första stationen.

Innehåll: Stationerna uppräknas. — Från vagnfönstren. — Vid 1743 års riksgrens mot öster. — „Prutarmån.“ — Vi anlända till Willmanstrand. — Ändå i något storstadsläk. — Namn på skuggor. — En tur genom staden. — Halft annat sekel gamla träd. — „Karl XII“ från Willmanstrand. — Willmanstrandska banans vagga. — Några glänsande dagar i stadens lif. — En kejserlig och hertiglig gård. — Willmanstrand som badort. — Ur tidernas natt. — Blodbadet i Willmanstrand. — I våra dagar. — En trespråkig societé. — Ett senapskorn, som grott.

Under den korta sommarresa, som i det följande skall skildras, kunde nedannämnda ställen betraktas såsom stationer på färden, nämligen orterna Willmanstrand, Nyslott, Punkaharju, Sordavala och Walamokloster. I berättelsen komma dessutom några utflykter från dessa hufvudstationer att omtalas, hvaremot angående återfärden intet utförligare ansetts böra nämnas än att densamma med lätthet kan göras antingen på ångbåt från Walamo öfver Kronoborg, Kexholms hamnplats Kivisalmi, klosterön Konevits och S:t Petersburg, (der den resande plägar vid ett flyktigt besök vara obesvärad af passbekymmer), eller också på Saima kanal öfver Wiborg, i hvilket fall man dock, om man vill undvika besväret af en längre landsvägsresa, kommer att återgå i sina egna spår förbi Punkaharju, Nyslott och Willmanstrand, från hvilken sistnämnda ort lätta kommunikationer föra såväl till sagde kanal som till det verldsbekanta Imatrafallat, beträffande

hvilka färder tillförlitliga uppgifter af mångahanda slag nu mera bäst inhemtas ur Turistföreningens i Finland publikationer.

Oss förestår således till först en jernvägsresa, som vanligt af föga intresse för turisten. Sedan vi passerat den välbekanta stationen vid Riihimäki, befinna vi oss på den egentliga S:t Petersburgska banan.

Ju närmare man nalkas det för trafiken på det stora Päijäne vattendraget viktiga Lahtis, desto högländtare blir nejden, och man kan till och med från vaggonfönstret, stundom kasta en blick öfver rätt vidsträckta och vackra skogslandskap, hvilka dock åter snart försvinna ur sigte, lemnande plats för den återkommande, enformiga småskogen, som bildar grundtonen i det jernvägen omgifvande landskapet.

På halfva vägen mellan Riihimäki och Willmanstrand går tåget med något saktad fart öfver den ansenliga jernbro, som förbinder Kymmene-elfs odlade och bebyggda stränder med hvarandra. Den breda, ståtliga elfven, som burit så många hejdlöst sköflade finska skogar ned till hafvet, var en gång — vid 1743 års bedröfliga fredsslut i Abo — det svärd, som hade den sorgliga lotten att klyfva Finland i tvänne delar, hvilka dock, på grund af den högsinnade kejsar Alexander I:s gåfva åt finska folket julen 1811, fått växa tillhoppa för att, må vi hoppas, aldrig mera skiljas.

Med steget öfver Kymmene-elf befinna vi oss således i det forna, så kallade „gamla Finland“, denna del af landet, som eger minnen från hedenhös af lika krigisk och blodig art som Tavastlands, men som ännu länge, ja noga taget ända till våra dagar fått känna svedan af de med ära undfångna huggen. Dem kunde landet och folket bära, tack vare den seghet och uthållighet, som stora gemensamma faror meddela sinnet. Mindre motståndskraft

egde naturligtvis de enskilde individerne, de spridda kretsarne att sätta mot det främmande inflytande, som delvis med öfvermaktens rätt, delvis under den fredliga sammanvarons långa år trängde sig in, hotande att till sist uppsluka befolkningens nationalkarakter. Glädjande och förundransvärdt är det därför att se, huru jämförelsevis snabbt allmogen i Wiborgs län hemtat sig efter Karelens återförening med det gamla finska moderlandet.

Nästa station, vi passera, är Kouvola, denna framtidsort, hvarifrån man som bäst leder jernvägen upp till S:t Michel och till Kuopio. Vid Uttis, den sista stationen före Kaipiais, går minnet tillbaka till striden på den malm, der Runeberg låtit „soldatgossens“ farfader falla för Gustafs land med svärd i hand.

Efter den temmeligen enformiga jernvägsresan slår man sig gerna ned vid de dukade borden på Kaipiais, och med styrkta krafter tillryggalägga vi de 5 1/2 mil, som återstå för att hinna Simola station, under hvilken färd vi fått se en skymt af Luumäki kyrka, som vackert framskymtar från en lummig skogshöjd.

Vid Simola vidtager den 18 verst långa, strategiska bibanan till Willmanstrand, med hvilken furstliga gåfva i famnen den lilla Saima staden en vacker Majdag år 1884 på det behagligaste sätt uppvaknade med törkänslan att blifva något stort i verlden. Redan följande år, den sista dagen i Maj invigdes banan, som kostat omkring halfannan miljon mark.

Med saktad fart går tåget fram på denna nya bandel, som leder genom temmeligen ödsliga skogsbyggder och som slutligen öfverskrider Saimas gränsvall mot söder, den ansenliga Salpausselkä-åsen för att utmed dess norra slutning draga fram ända till stranden af Saima, till yttersta bryggan i Willmanstrand.

I vår reseplan ingår naturligtvis att äfven se oss omkring i det täcka *Willmanstrand*, som småler så kokett emot oss ur den djupa omgifvande grönskan. Vi låta därför tåget gå ned till hamnstationen, efter det vi stigit af vid den öfre af stadens två bangårdar.

Willmanstrand är för oss som turister den dyraste ort, som vi på denna resa komma att besöka. Hotellpriserna imitera och delvis öfverskrida dem i Helsingfors, oaktadt de bekvämligheter, som i den lilla staden stå till buds, äro ganska anspråkslösa. Konkurrens vore därför härstädes ej ur vägen. Societetshuset, som tillika är stadens gästgifveri, är dyrare, men något komfortablare än det lilla „hotell *Willmanstrand*.“ Från hvarderas åt sjösidan belägna rum har man intagande skärgårdsutsigter.

Man genomvandrar snart den lilla staden, dervid man ej kan underlåta att lägga märke till, att vederbörande härstädes röja lust att försköna orten. Under senaste tider har man nämligen med ifver och berömvärd smak utfört planteringar och väganläggningar på vallarne kring den forna fästningen. Arbetena hafva ledts af trädgårdsmästaren Blomster från Sverige. Äfven andra redan lummiga, allmänna planteringar finnas i staden, så de anspråkslösa stadsträdgårdarne emellan badanstalten och vallarne samt på den invid kyrkan belägna lutherska begravningsplatsen, hvars höga, ståtliga björkar och granar sänka skugga öfver en och annan graf, som väcker minnen.

Flera af de anmärkningsvärdare män, som här funnit sitt sista hviloläger, tillhörde i lifvet vår läkarekår, så doktor H. J. Ahlstubbe († 1870), en jämnåring till Runeberg och en förtrogen vän till dennes snillrika kamratkrets; vidare doktor A. W. Dammert († 1858) och vid hans sida hans maka Pauline Castegren († 1870), föräldrar till den kvinna, som för sin ädla skönhets skull bar hedersnamnet

„Hertiginnan af Finland.“ Här hvila ock doktorerna Carl Tams († 1839) och Jakob Forsten († 1882). Äfven en om Saima kanals anläggning förtjent man, den fyratioårige arbetschefen vid dess andra station, ingenjör-kaptenen Sv. Teof. Westling († 1852) samt en landtdagsrepresentant, prosten Mathias Hackzell, på sin tid välbekant för hufvudstaden och här bortgångnen 1882, sofva dödens sömn på denna kyrkogård vid sidan af mer eller mindre kända personer af det äldre Willmanstrand, bärande de på orten kända familjenamnen Tavast, Hougberg, Strengell, Mölsä, Gahmberg, Jænisch, Savander, Kiljander, Soldan, Masalin med flera.

Från den angenäma skuggan på kyrkogården skola vi träda ut på stadens förnämsta stråkväg, „Stora handelsgatan“, hvars ena ändpunkt bildas just af begravningsplatsen, hvarifrån den synnerligen breda, icke stenlagda vägen öfver en starkt kuperad terräng leder genom den på en udde anlagda staden ända till dess gräns mot norr, der hamnstationen för såväl jernvägs- som ångbåtsrörelsen befinner sig.

Strax i början af vår promerad lägga vi märke till Willmanstrands stads- och Lappvesi lands-församlings gemensamma, ännu icke hundra år gamla, år 1885 uppsnygade och restaurerade träkyrka.

Rak och styf i ryggen som en „tschinovnik“, som sväljt en lineal, står vid sidan af kyrkan det höga klocktornet med sitt gröna tak, också ett prof på finsk arkitektur från medlet af detta sekel.

Sedan följer det lilla torget vid stadshuset, hvilket ser helt treffligt ut och vidare ett ståtligt brandtorn, att icke tala om ett nybygdt litet, men pryddligt stenhus jämte flera envåningshus af trä, i allmänhet rätt väl underhållna.

Vi hafva nu hunnit nedför backen och vandra fram i skuggan af stadsträdgårdarnes träd, hvarefter vägen leder upp till den *forna fästningsplatsen*, der en mängd smärre

kaserner och baracker af trä för här stationerad t ryskt infanteri och artilleri äfvensom den af björkar beskuggade *ryska kyrkan* sluta sig kring *arbetsfängelset*, som med sina murar och torn från en ganska ansenlig kulle dominerar hela staden. Från denna höjd, som ytterst omslutes af grönskande, mot de omgifvande vikarnes vatten sluttande vallar, stiger vägen åter nedåt och uppnår stranden med dess jernvägsstation och ångbåtsbrygga.

Om här tillägges, att den egentliga staden eger ett par tillstymmelser till parallelgator med Stora hande!sgatan, t. ex. Stora kyrkogatan — man försmår ej adjektivet „stora“ i det lilla Willmanstrand — samt dessutom några korta tvärgator, bland andra „Stora strandgatan“, så har man i hufvudsak redogjort för stadsplanen, sådan den nu visar sig förverkligad.

Jag nämnde nyss „arbetsfängelset“, denna från Pant-sarlaks hitflyttade korrektionsanstalt för män, hvilken efterträdt det här till slutet af år 1881 befintliga s. k. spinnhuset. Tillstånd att besöka anstalten, hvars fångar få lära sig en mängd olika yrken i enlighet med hvar och ens anlag och hvarest finnes en försäljningslokal af deras billiga och ej sällan prydliga arbeten, bör utverkas af fångelsets föreståndare, till hvars närbelägna bostad vid stranden man visas af vakten vid porten. Denna bostad står på samma ställe, der guvernörsresidenset fordom var beläget under den lyckobådande tid — från år 1727 en femton år framåt — då Willmanstrand hade äran att vara säte för en landshöfding. Från denna tid bär den lilla trädgård, som gränsar till byggnaden, namnet „Frisens park“, då den lär ha blifvit anlagd af landshöfding J. H. Frisius, sedermera adlad Frisenheim. Man finner här höga, ståtliga lindar, om hvilkas ålder de tjocka stammarne tala. En och annan af dem skall mäta mer än 6 aln i omkrets.

Från Frisens park har man öfver Paldoviken utsigt åt den raskt tillväxande förstad, som lånat sitt namn af sagde vik. Invid densamma är den ryska begravningsplatsen belägen på en höjd. Den genom Paldoförstaden löpande vägen leder dessutom till det vackra Dysterniemi, en leende udde, der naturen ännu står orörd af menniskohand, och der sommarfester pläga firas af stadens frivilliga brandkår. Sitt egendomligt sammansatta namn skall stället ha fått efter en man med namnet Dyster, hvilken i forna tider bott härstädes. Sannolikt var denne man länsmannen Dyster i Lappvesi, hvars sorgligt ryktbare son, äfventyraren Benjamin Dyster kanske här såg dagen för att omsider, efter att hafva gifvit sig ut för sjelfve Karl XII, hamna vid en skampåle och sluta sin lefnad år 1730 i ett dårhus.

* *

Den i förhållande till stadens folkmängd ansenliga ryska militärstyrka, som här är samlad, ger Willmanstrand en prägel, som närmast erinrar om Tavastehus. I närheten af staden är dessutom Willmanstrands reservkompani förlagdt till sommaröfningar, så att uniformer af mer än ett slag ofta här stå att ses på gator och vägar.

En promenad till de finske värnepligtiges, omkring halfannan verst från staden belägna baracker lönar mödan, så särdeles trefligt afteckna sig dessa röda byggnader med hvita dörr- och fönsterposter mot lummiga skogsdungar vid den glittrande fjärdens strand. Vägen till barackerna går från hörnet af societetshuset öfver landsvägsbron fram öfver högslätten.

Från reservlägret leder en väg genom skogen uppför åsen till det så kallade „stora lägret“, den nyligen upptagna vidsträckta exercisplan, der hela den finska militären var församlad i läger sommaren 1885 och der vårt krigs-

folk då mönstrades af monarken. Om detta tillfälle erinrar den på fältet ännu qvarstående „kejsarpaviljongen.“

Det var en lysande, minnesvärd tid, speciellt för Willmanstrand, dessa fyra dagar, den 4—7 Augusti, under hvilka „kejsarbesöket“ egde rum i den lilla staden.

Från dessa dagar daterar sig uppkomsten af „Keisarin talo“, af kejsarens gård, såsom folket här med ett måttfullt namn benämner det ofta så kallade „kejsarliga palatset“ i Willmanstrand. Uppkomsten af denna statsegendom är ju ännu så allmänt bekant, att derom här ej behöfver vidlyftigare ordas. Allt nog, Deras Majestäter funno behag uti den med konstnärlig smak dekorerade, ehuru endast på ett provisionellt sätt iordningställda lilla våningen med det hemtrefligt aristokratiska tycket; tillstånd erhöles till dess inköpande af finska staten; tillbyggnader hafva sedermera egt rum och förändringar vidtagits, så att vid förnyade kejsarbesök i den finska militärens läger den lilla „kejsargården“, sannolikt den minsta bland legionen af monarkens boningar, skall kunna erbjuda önskvärd beqvämlighet och framför allt trefnad åt en regentfamilj med så enkla patriarkaliska vanor som vår.

Till åtgärder, som vidtagits för att öka trefnaden, hör inköpet af de tvänne närmast framför kejsarens gård på backslutningen belägna smärre gårdar, på hvilka tomter möjligen uppstående större nybyggnader hade kunnat undanskymma utsigten från de kejsarliga rummen.

Och hvilken utsigt! Se der kanske just hemligheten i den dragningskraft, den lilla förtjusande våningen utöfvar. Saimas — vi kunna ju gerna kalla Lappvesifjärden med detta mera bekanta namn — Saimas glittrande yta öfversållad med öar, som i lummig skrud uppstiga ur vågen, skådande i sjön sin bild, under det aftonsolen gjuter sitt varma ljus öfver den idylliska taflan.

Ur denna sommargrönska, i detta solljus, vid detta blånande vatten höjer sig det kejsarliga hemmet som en

älsklig blomma med finare drag än den öfriga omgifningen, men med samma enkla finska tycke i hvarje fiber, i hvarje färgstoff på sina friska blomblad.

Här såsom alltid, då naturen och konsten få verka gemensamt under den lätt burna ledningen af en odlad smak, har resultatet blifvit godt och intrycket välgörande.

* * *

Som bekant torde vara är den kejsrerliga våningen såväl dekorerad som möblerad af så godt som uteslutande finska händer. Ett särskildt finskt tycke har inredningen erhållit genom de mångahanda, smakfulla arbeten i finska mönster som lemnats af „Finska handarbetets vänner.“ Allt är varaktigt och enkelt, men stilfullt, ingenting egentligen lysande eller slottslikt. De vackra möblerna äro gjorda af herr Marttinen i Wiborg, en del dock af herr Boman i Åbo, pianot af herr Engström i Helsingfors. Några rent artistiska prydnader hafva fröken Marga Kiseleff samt herrar Munsterhjelm och Mæxmontan utfört. Ett par af rummen äro till väggar och tak beklädda med Forssa-tyger i ljusrödt och hvitt eller blått, uppsatta i fina veck och festoner.

För att genast orientera den besökande i den lilla våningen må nämnas, att man från verandan inträder i det af en pelarrad afdelade, i mörkblått och rödt hållna mottagningsrummet, en sval och luftig sal, hvarifrån man kommer till tienstgörande adjutantens rum. Bakom detta är kejsarens toillettrum samt derinvid åt sjösidan hans arbetsrum, ett stilfullt arrangeradt rum med grundfärg i askgrått. Följer så en, likaledes utåt fjärden vettande, större rätt pryddig salong, hvarefter kejsarinnans våning vidtager med ett förtjusande nätt arbetsrum, hållet i ljusrödt och hvitt med förgyllda möbel. Från detta kommer man till hennes toillettrum samt slutligen till den i blått dekorerade sängkammaren. Ett litet rum för uppvak-

tande kammarfrun avslutar det lilla kejserliga „slottet“ på nio rum.

Se der allt tillsvidare. Den nya, då detta skrives, ännu icke fullt inredda tillbyggnaden inrymmer dessutom en matsal, som loftar bli inbjudande och hvarifrån man har en härlig utsigt öfver fjärden, samt derjämte ett förrum, ett serveringsrum, ett stort kök, som torde väcka mången huslig matmors afund äfvensom det s. k. „kalla köket“ för frukostar m. m. Här finnas äfven rum för betjening, källare o. s. v.

Till lämpligheten att af denna privata (enkefru Fontell senast tillhöriga) gård bilda en, om också tillfällig kejserlig bostad bidrog den omständigheten, att den sedan gammalt med lummiga träd planterade gårdsplanen lätt kunde omgestaltas till en liten inbjudande trädgård. I andra ändan af gården ligger en mindre byggnad, der borgerligt enkla rum äro iordningsställda för tronföljarens och de unga storfurstarnes räkning.

I samma byggnad bor föreståndarinnan för „kejsarens gård“, som äfven förevisar de kejserliga rummen för resenärer. (Drickspengar: 50 p. för en ensam person, för mindre eller större sällskap från 1 till 2 mark).

Sanningen att säga erhåller man vid ett besök på stället en ganska svag föreställning om den anblick, våningen lemna, då den står redo att emottaga sitt höga värdsfolk. På andra tider betäcka öfverdrag icke blott alla ömtåliga möbel, utan till och med i något rum sjelfva taket. Inga härliga orangeriväxter bilda grupper i rummen eller utgöra bakgrund för marmorstatyer och andra dyrbarare prydnader. Det luftiga, lätta och eleganta skimret öfver det hela, den artistiska doften, så att säga, saknas. Men i alla fall kan en liflig fantasi förhjelpa besökaren till en försmak af det intryck, våningen är afsedd att lemna.

I fall af behof kan tillstånd att besöka „kejsarens gård“, för hvilken kostnaderna inalles torde uppgå till betydligt mer än 100,000 mark, erhållas hos kronofogden, assessor J. Holm, hvars adress lätt erhålles i den lilla staden.

Såsom ett egendomligt sammanträffande må nämnas, att i kejsarens gård, som i medlet af detta sekel egdes af d:r A. W. Dammert, „hertiginnan Finland“ skall hafva sett dagens ljus. Den gården uppstod i all sin enkelhet med segerhufva kring hjessan.

Vi skynda nu ned till bad- och brunnsanstalten nere vid Taikinaviken, det enda ställe, som ännu återstår för oss att besöka. Anlagd år 1870 har denna anstalt från dess forne, skicklige ledare, framlidne prof. Wendelin öfvergått till en utländing, statsläkaren, hofrådet d:r M. F. Buch, som specielt egnat sig åt botandet af nerfsjukdomar och som, sedan han hunnit försätta sig in i våra förhållanden, borde kunna göra det af naturen gynnade Willmanstrand till en omtyckt badort. Utom insjöbad serveras här olika slags medikamentösa bad, mineralvatten och kefir m. m. Tillika användes massage, torrvärme-kurer o. s. v. Musik, dansnöjen, soiréer, promenader och utfärder söka här såsom på andra badorter att skänka en liten omvexling i badgästernas dagliga lif.

Vi hafva nu tagit det yttre af det nuvarande Willmanstrand i flyktigt betraktande. En gammal verdstolpe, som länge fått qvarstå emellan staden och fästningen, väcker, genomskjuten som den är af åtskilliga kulor, minnen från en ödesdiger dag i stadens historia, ty det lilla Willmanstrand saknar ingalunda minnen att rufva på.

Sedan detta „Wildmansstrand“, detta „Lappeenranta“, såsom ortens finska benämning är, i urminnes tid sett

lappar och andra „vildmän“ vistas i dess fagra nejder och skådat dem i sinom tid draga hädan med sina tält och boskapshjordar, började handeln småningom taga i besittning denna välbelägna ort. Redan år 1547 omtalas stället såsom fri marknadsplats. En nyare tid fann lämpligt att befästa orten, som utgjorde ett slags grind till stråkvägarne på Saimavattnen.

Om många strider och mycket lidande kunde Willmanstrand förtälja från forna dagar, men vi skola lyssna blott till sägner från en senare tid. Om vi gå till stora ofredens dagar, hafva vi att berätta, hurusom Willmanstrands fäste en höstdag 1710 föll i ryssarnes händer, dervid ortens innevånare bortfördes som krigsfångar till Sibirien.

Utbröt så 1741 års på skam och olyckor rika krig och med det en tid af sorg äfven för Willmanstrand. Den 23 Augusti sagde år angrepo ryssarne under fältmarskalk Lacy och general Keith den svensk-finska krigstyrka, som under befäl af general Wrangel befann sig invid Willmanstrand. Efter vexlande stridslycka blefvo de våra omsider kringrände, dödsfasa uppstod i deras leder, en del tog till flykten, en annan del försvarade sig manhaftigt, men kunde ej motstå fiendernas öfverlägsna styrka, utan nedgjordes eller drefs från stridsplatsen, hvarefter ryssarne trängde jämte de flyende in i fästningen, der ett förfärligt blodbad uppstod. Gatorna voro betäckta med högar af lik och med döende. Det är om denna vilda gatustrid den gamla, ofvanför nämnda milstolpen kunde förtälja dystra sägner. Mer än 2,500 lik betäckte stridsplatsen, berätta samtida till nederlaget, och bland dessa döde hälften svenskar och finnar. Dessutom togo ryssarne 1,000 fångar, som bortfördes till okända öden i öster.

Efter fredslutet kom den i ruiner fallna staden att tillhöra Ryssland och förenades med Wiborgs län. Äfven under kriget 1788—1790 led Willmanstrand betydligt i

följd af de många strider, som utkämpades i dess omnejder. Deremot lemnade kriget 1808—1809 mindre spår efter sig i stadens fredliga, långsamma utveckling.

Långsamt har det ju ända till senare tid gått framåt med Willmanstrand, ty ännu i dag är denna stad äfven från finsk synpunkt betraktad en mycket ringa ort. Den räknade år 1885, enligt kyrkoböckerna, 1,479 innevånare och är således något folkrikare än Nyslott, hvars folk-mängd ej steg högre än till 1,428, hvaremot redan det lilla Ekenäs med vid pass 200 personer står öfver Willmanstrand. *)

Staden är dock i sin egenskap af speditionsort förvaror till handelsplatserna vid Saimavattendragen ej utan sin betydelse, ehuru den år 1856, den 7 September öppnade Saimakanalen ledt en god del af trafiken förbi Willmanstrand. Köpmannakåren representeras här af ett antal ryska och finska män, som från intet och utan att ha åtnjutit undervisning arbetat sig upp till ett visst välstånd och en ställning i samhället, hvarför man här i „societeten“ ofta använder såväl det finska och svenska som det ryska språket. Öfverhufvudtaget är befolkningen dock finska talande.

I fråga om skolor intar Willmanstrand ett anspråkslöst rum i vårt fädernesland. Ett tvåklassigt finskt elementar läroverk med ett dussin elever samt folkskolor sörja för ungdomens undervisning. I en framtid skall staden komma att ega en slöjdskola, till hvars grundplåt

*) Utförligare notiser om staden kunna inhemtas från en år 1885 af trycket utkommen broschyr: „Lyhykäinen kertomus Lappeenrannasta. Sommitellut A. Lindh“, 43 sidor. Pris: 80 penni. — Några bilder från Willmanstrand samt i synnerhet från „Kejsarens gård“ anträffas i det illustrerade häftet: „Heidän Keisarilliste Majesteetiensa matkustus Suomessa v. 1885“.

en från orten bördig rysk-finsk familj skänkt medel, som under benämningen den „Kavaleffska donationsfonden“ redan vuxit till några och trettiotusen mark.

Willmanstrand eger en tidning, „Lappeenrannan Uutiset“, pigg och hvass, men saknar ännu tryckeri, hvarför bladet tryckes i Wiborg. Lätta kommunikationer och en måttligt närd nyfikenhet tillåta ett sådant förhållande.

Staden kommer att en gång i den finska teaterns historia anföras såsom den ort, der det första sällskapspektakel på finska i våra dagar gifvits. Här började nämligen P. Hannikainens glada, barnsliga „Silmänkääntäjä“ redan den 30 November 1848 för första gången fröjda en åhörarekrets, sannolikt lika naiv som pjesen sjelf.

* * *

Det är dock redan på tiden, att vi lemna orten. Tre ångbåtsbryggor täfla om vårt besök. Vi välja jernvägsstationens samt gå ombord på någon af de ångare, som färdas till Nyslott.

Andra stationen.

Innehåll: Willmanstrand från sjösidan. — Det prydliga Lauritsala. — Vi färdas bland Saimas tusen skär. — 'Tuoll' on mun kultani, ain' yhä tuolla. — Nu slå mot himlabågen i glans ditt Saimaöga opp! — Movitz blåste en konsert. — En dyr maskerad vid Puumala. — En lektion i geografi. — I Sulkava. — Första anblicken af Nyslott. — Promenad staden. — Glöm ej att besöka Hungerborg. — Huru man kommer till Olofsborg. — Ett „foster af evig fejd“. — „En mot tio stälde“. — En födelsedags fest i stort. — Ut till de vackra omgifningarne!

Willmanstrand tar sig från sjösidan särdeles täckt ut, der den lilla staden ligger terassformigt höjd öfver viken och så inbäddad i grönska, att endast de större och prydligaste husen bli synliga: Buchs villa, badanstalten, kejsarens gård, några privata hus äfvensom societetshuset och bakom dem den lutherska kyrkan med sin höga stapel samt till fond för detta allt den högt belägna kyrkogårdens lummiga träd. Till höger har man en annan utsigt: öfver de gräsbevuxna fästningsvallarne, vidare öfver kasernerna, den ryska kyrkan och den hela nejden dominerande fängelsekomplexen af torn och byggnader.

Efter en tio minuters färd har man förlorat Willmanstrand ur sigte. Ännu synas likväl människoboningar här och der på stränderna af fasta landet och af de talrika öar, emellan hvilka farleden slingrar sig.

Såsom en utpost för civilisation och odling framträder slutligen det vackra och välbygda Lauritsala herresätet, „Lauritsalan hovi“, såsom egendomen här benämnes i en-

lighet med det i östra delarne af landet gängse språkbruket, då det gäller herregårdar. „Hofvet“, som eges af öfverste E. von Haartman, omgifves af en lummig trädgård. Det berömmes för sitt välskötta landtbruk. Några industriela inrättningar (ölbryggeri och ångsåg) finnas på stället. Lauritsala är dessutom utgångspunkten för Saima kanal och har till och med bland de många natursköna ställena vid denna storartade anläggning lyckats förvärfva sig ett klangfullt namn. Om den resandes tid medger, bör således en utflykt såväl hit som till Imatra ej försummas under uppehållet i Willmanstrand.

* * *

Sedan ångbåten ytterligare ilat förbi någon här och der framskymtande bondgård eller något torp samt en massa holmar och klippor utströdda i den fjärd, som bär namnet Lappvesi, kunna vi anse, att vi uppnått Stor-Saima, såsom man här älskar att benämna den sydliga delen af det vidsträckta vattendraget hitom Puumala sund, ehuru väl det klangfulla Saima-namnet ej heller är främmande för det norra området af samma vattenled.

Till en början är intrycket af en färd på Saima i intet afseende anmärkningsvärd. Såväl öfver hafs- som insjöfjärdar har man ju snart sagdt i alla delar af vårt land sålunda färdats fram emellan skogklädda stränder, klippor och holmar. Men ju längre denna lugna, idylliska sjöresa pågår mot ett mål, som ständigt synes vika undan, desto egendomligare blir den stämning, som bemäktigar sig sinnet. Man sammanställer de få mil, man hunnit passera i en skärgård, förtjusande i sig sjelf och förenande alla villkor att med konstens tillhjälp bli ett eden af sommarfägring, man jämför, säger jag, den korta tillryggalagda sträckan med de sextio mil, endast i enda riktning, af samma fängslande natur, hvilka, kunna passeras, innan fastlandet sätter en gräns för vår vidare framfart, och

man häpnar öfver en sådan nästan gränslös vattenrikedom, ett sådant slöseri med intagande naturscenerier.

Det ligger kanske något af en ökenkänsla i det intryck, man erfar, då man fullt hän ger sig åt en färd på Saima-vattnen, en känsla af ensamhet i en omätlig natur; men huru mild, huru full af frid är ej denna högtidliga känsla. Fastän man ytterst sällan ser ett spår af menskliga boningar, är det ej ett tröstlös intryck af ödslighet, man här känner, så ständigt vexlande, ehuru inom ett litet formområde, är naturen, så outtömlig är hon i skapande af nya små behag och stämningar, så föränderlig är belysningen, så fullt af friskhet och kraft är sommar-molnens tåg der oppe i den blånande rymnden och här nere på den lugna, klara vattenytan, der de afspegla sig i det rikaste färgspel.

Och öfver denna idylliska ökenverld ljuder svagt ur minnet en eller annan ton af de vemodigt sköna finska folkvisor, som måhända här för första gången uppstigit ur ett varmt och ungt hjerta samt farit hän öfver vågen för att omsider bli ett bestående uttryck af den finska folkanden.

Här känner man tydligare än någonsin, att dessa sånger, i hvilka det käraste, det dyraste alltid är långt, långt i fjerran, medan ingen båt är vid den öde stranden för att föra den längtande till hans tankars mål, att dessa sånger måste hafva uppstått i en sådan natur som denna och att de ändlösa Saima-vattnen mäktigt bidragit att gifva det finska folklynnnet några drag af dess egendomliga prägel.

*
*
*

Jag färdades första gången på Saima-vattnen den tid på året, då sommaren just hunnit kläda den nordiska naturen i dess friskaste grönska. Kort förut hade från alla nordligare vattenleder talrika bogserångare skyndat att vid första öppet vatten föra genom Saima kanal till

hafvet massor af lodjor lastade med plankor och andra trävaror, hvarför vattendragen nu, då dessa farkoster ej hunnit återvända, måhända syntes ödsligare än vanligt.

Desto mera bidrog det till den anmärkta ökenstämningen att några få gånger möta en sådan karavan af tunga farkoster, som långsamt drog fram öfver fjärdarne. På bogserbåten var det tyst och om möjligt ännu tystare på de stora lodjorna, som tre å fyra i släptåg gledo fram, bärande på däckets sin kajuta, en skrubb af plankor, hvar öfver kaminröret höjde sig. Det var „öknens skepp“, hvart och ett med sin puckel, som äfven här uppenbarade sig.

* * *

Solen gick ned bakom öarnes veka konturer; hon tog sitt korta afsked klar och strålande som ett barnaöga, hvilket leende sjunker i sömnens rike, doldt af de lena ögonlocken. Intet färgspel lekte denna afton i vestern, intet purpurskimmer talade om ljusets nya segrar bakom horisonten. Dock var det länge som om skymningen tvekat att breda ens sitt lättaste flor öfver den vackra skärgården i „de tusen öarnes sjö“

Småningom sänkte sig dock den lugna, tysta sommarnatten öfver de vida vattnen, som förunderligt troget återgåfvo hvarje den minsta molnsky. Man färdades fram emellan tvänne himlar, och i gröna konturer smögo sig öarnes stränder som girlander omkring denna underbara tafla af ljusgrått och hvitt och djupblått.

Det af vattenglansen tröttade ögat hängaf sig i den ovanliga belysningen åt synvillan, att den jemna fåra, ångbåten skar i vattenspegeln, bildade en hög, sluttande bank, på hvars ås farkosten gled fram, under det att fjärdens yta med sina molnbilder syntes nedanom i djupet. Den egendomliga taflan, som lättare iakttages ju mindre farkosten är och ju starkare den lätta skymningen fram-

träder, eger något fantastiskt och fångslande i sig, kanske närmast likt en och annan syn, som sprungit fram ur Dorés glänsande inbillning.

Då jag andra gången, vid pass fyra veckor senare, färdades öfver Saima, höll högsommaren sitt intåg. En fin ton af röken från svedjemarkerna omgaf nu horisonten, under det att på en mängd ställen höga mäktiga rökpelare uppstego, böjande sig för det svaga luftdraget. Stundom räknade man ända till tio à tolf dylika rökpelare höjande sig bakom fjerran skogssträckor. Äfven detta skådespel är af en ganska god effekt, i det att rökslöjan här och der

*„Långt bort om fjärdens våg
Långt bort om fjällets topp“*

med sitt lätta flor döljer någon af de tusentals utsigterna, lemnande öfriga „klädda i skimmer ännu af aftonens mattade purpur“.

Förbi hvita sjömärken, målade på de nakna klipporna eller uppresta i de mångfaldigaste former, går vår färd framåt och allt vidare framåt; stundom upptäcka vi små „vaktkojor“, den ena röd, den andra hvitgrå, hvilka utgöra de så kallade Saima fyrarne. Placerade utmed farleden, hvilken, som bekant, går emellan i allmänhet obodda och från odlade bygder aflägsna klippholmar, tänkas de små petroleumfyrarne af utsända vakter och lemnas sedan att brinna natt och dag under den mörkare seglationstiden, tills de efter, vid pass fjorton dagar erfordra ny eftersyn och nytt lyse.

Under vår färd så godt som rätt norrut börja fjärdarne antaga särskildta namn. Vi hafva sålunda, utan att vi lagt märke dertill, passerat Lappvesi och Saima äfvensom åtskilliga andra fjärdar, men det egentliga Saima måste dock anses sträcka sig ända fram till det smala

Puumalasundet, som utgör den berömda fjärdens naturliga gräns mot nordligare vattendrag.

Då vi närma oss Puumala, är det redan midnatt. Ångbåten gör här endast ett kortare uppehåll, hvarför vi åtnöja oss med att från kommandobryggan kasta en blick på den någorlunda stora, gråmålade träkyrkan, som med sin vid sidan stående drabant, den gula klockstapeln, tar sig rätt prydlig ut i en omgifning af ståtliga granar. Kyrkobyn är af medelstorlek, icke alldeles illa bygd samt försedd med apotek, några butiker m. m. Stockflottor, vedstaplar och vid bryggorna förtöjda farkoster angifva ortens betydelse för landtmanna-affärerna i det inre af Savolaks.

Här går äfven den enda landsväg, som emellan Ny-slott och Willmanstrand förenar det vestra och östra, af vattendrag åtskiljda Savolaks. En färja förmedlar öfverfarten öfver sundet.

Som en specialitet för Puumala ångbåtsbrygga bör omtalas en beskedlig hornblåsare, som med de vådligaste löpningar på sitt instrument pligtskyldigast helsar passagerarne och gladt emottar af dem en frivilligt erbjuden tribut som uppmuntran för hans musikaliska studier.

* * *

Här, vid Puumala sund, detta för sjöförbindelserna så viktiga ställe, tog 1788—1790 års krig sin början, i det att några skott vexlades i sommarnattens svaga skymning af soldater på hvardera sidan om riksgränsen, hvilken här strök fram. Malisen, som i stort och smått ifrigt sysselsatt sig med Gustaf III, har velat påstå, att de krigare på ryska sidan, som lossade de första ödesdigra skotten, varit soldater i svenska armén och blott för tillfället iklädda rysk uniform. Historien vet, att den svenske konungen hyste en brinnande längtan att få börja krig med Ryssland, och att skotten vid Puumala gafvo

lan hovi“ rätt bra. Egendomen tillhör possessionaten Lindfors.

*

*

*

Från detta besök i Sulkava återvända vi utmed samma smala farled, vi nyss passerade och styra nu i nordostlig riktning, men under oupphörliga slingringar genom den högländta, öriska skärgård, som ger det vackra Pihlajavesi dess säregna prägel.

Naturen antager här nämligen en allt mera kraftig karakter. I raska konturer afteckna sig öar efter öar, de tyckas likasom växa inför våra blickar och med dem äfven perspektiverna, hvilka stundom för ett ögonblick öppna sig öfver vida fjärdar, till hvilka vår kosa icke leder. Det blir mera lif och rörlighet i utsigterna, som följa förtjusande vackert efter hvarandra, utan att allt för mycket trötta och oroa ögat, och i den tidiga, tysta morgonstunden nalkas vi omsider det ännu slumrande Nyslott.

Oaktadt sitt ståtliga, på något afstånd ut på fjärden synliga Olofsborg och sitt läge vid fjärdens strand, tar sig Nyslott från sjösidan ej så bra ut som man velat förmoda. Ju närmare man nalkas stranden, desto mera prosaisk blir anblicken. Stadens långsträckta läge, den fula skärm af magasiner och uthus, som skymmer ortens prydligare, men låga boningshus, bristen på större trädgårdar och planteringar, detta allt sammanlagdt vållar detta mindre fördelaktiga, första intryck. — Öfver klungorna af anspråkslösa byggningar höja sig: till venster stadens och Sääminge landsförsamlings gemensamma nya kyrka af tegel; i midten dominera den lilla ryska kyrkan, brandtornet och den höga belvédèren „Hungerborg“ samt slutligen till höger det fängslande, allvarliga Olofsborg, tillförsäkrande oss, att vi ej förgäfvess uppsökt det lilla Nyslott.

*

*

*

Ångbåten lägger nu till vid träkajen vid en öppen, gräsbevuxen sandplan, garnerad af några trähus, bland hvilka man märker stadens tullkammare, dess postkontor och det af några träd beskuggade kafféet med dess inbjudande sjöveranda.

Passagerarne försvinna sakta från ångbåten och söka sig kvarter. I ett hörn af torget, snedt emot telegrafstationen finnas hemtrefliga rum för resande hos enkefru Fredrika Mölsé, i hvilket billiga kvarter familjer och fruntimmer gerna inlogera sig. Ett stenkast högre upp i staden är gästgifvaregården, ett litet, icke dyrt hotell, der man på ett tillmötesgående sätt betjenas.

Redan det allra första intrycket af Nyslott, så centralt orten än ligger vid vattenvägarne i dessa nejder, säger oss, att vi nu befinna oss i en finsk småstad, långt borta från jernvägarnes civiliserande verkningskrets — det är också härifrån hela 50 mil till Helsingfors.

Ingenting i det yttre af sjelfva stadens utseende vill lyckas fästa vår uppmärksamhet, under det vi vandra fram längs storgatan, som drager fram genom hela staden öfver en stenbro, förbindande med sina fyra strömhvalf de tvänne stadsdelarne, den äldre och den nyare med hvarandra. I ändan af den ena finna vi kyrkan med dess höga, spetsbågiga fönster samt midt emot henne det snygga kommunalhuset. På andra sidan om bron leder oss sagde långa gata till bland annat ett rymligt torg med brandtorn och rådhus. I denna del af staden höjer sig äfven „Hungerborg“, som ingen resande bör försumma att besöka och som, oaktadt sitt afskräckande namn, inrymmer en anspråkslös restauration.

Så enkel den lilla staden än är med sina 1424 innevånare, fördelade på ett område af halfannan qvadrat kilometer, så utomordentligt rik på förtjusande utsigter och sköna omgifningar är detta samma Nyslott, der det lägrat

sig på den i Haapasalmis vattendrag utskjutande klipp-
udden med dess utposter af holmar.

En utländing har någorstädes skrifvit, att vore han
finne skulle han här på Hungerborgs berggrund bygga
ett högt torn och egna det som ett altare åt fosterlandskär-
leken, tror jag hans mening var. Man ser, att han fat-
tade, huru nästan helig naturens fägring här framträder
för den, som nalkas henne med allvar i blicken, med värme
i hjertat. Vid åsynen af dessa sköna, oförgätliga nejder
klingar ur djupet af hvar finnes bröst en ton ur Runebergs
historiska sommarpsalm, hans af den finska naturens skä-
raste, varmaste färgskimmer väfda dikt: „Den femte Juli“
som är mäktig att ända till tårar blända vårt öga.

Och att man kan „dö för detta land“, det säger oss
det ur fjärdarnes strömvågor på sin granitgrund allvarligt
uppstigande Olofsborg, der det höjer sin djupa röst till
en bergspredikan om hvad ett folk är skyldigt sin fäder-
nejords ära.

Redan länge har denna gamla, ståtliga borgruin må-
nat oss att besöka dess minnesrika vallar, bastioner och
torn. Vi skola nu bege oss dit på en väg, som man lät-
tast finner, då man beger sig ned från Hungerborg i rikt-
ning mot slottet.

Vi komma till stranden, efter det vi passerat en nätt
belägen, björkdunge, der stadens frivilliga brandkår plä-
gar fira sina sommarfester, hvarom en enkel musikestrad
och en dansplan veta berätta. Ännu några steg öfver en
bro, slottsbron benämnd, och vi befinna oss på en holme
invid sjelfva sundet, der strömmen skiljer slottsön från
staden.

I närheten af bryggan upptäcka vi en klocka, hvarpå
vi böra ringa några slag för att från borgen kalla på en
roddare att i båt färja oss öfver sundet.

Man behöfver endast från den äldre, trånga, men stämningfulla förborgen träda in på den stora borggården för att tro sig förnimma förgångna århundradens andröster, hvilka tala till oss från de omgifvande gamla sträckmurarne, ur de tomma skottgluggarne och från de höga runda tornen: „klocktornet“, „kyrktornet“ och „kiltornet“, som ännu resa sig så kraftigt upp mot höjden.

Den gamle kastellanen för oss in i borgen uppför de nötta stentrapporna, till en början inom klocktornets område.

Redan från detta torns andra våning vidgar sig en härlig utsigt öfver Pihlajavesi. Holmar och skär dyka upp ur fjärden. Långt borta i bakgrunden stänges den vackra taflan af de barrskogklädda höjderna på Sääminge sidan.

Vi stiga högre upp för spiraltrappan. Våning för våning öppna sig nya och vidsträcktare utsigter, tills vi slutligen i den fordom som vakttorn tjänstgörande femte våningen kunna genom dess i muren öppnade femton gluggar betrakta lika många härliga landskapstaflor, täflande med och öfverträffande hvarandra i skönhet.

Så vandra vi vidare framåt genom borgen, hvars stora utsträckning, ju längre vi komma, slår oss med allt större häpnad. Borgens harmoniska proportioner hade ej låtit oss ana till dess ansenliga vidd. Den gråhårige kastellanen, som känner sig fullt hemmastadd i den kära borgen, utpekar för oss, i det vi fortsätta vandringen, några rum med deras forna namn, ehuru de flestas läge nu mera är omöjligt att med bestämdhet afgöra. Gamla handlingar omtala dock bland salar, rum och källare i denna finska medeltidsborg: konungssalen, konungskammaren, herremaket, frukammaren, grefvesalen, kommandantssalen, frustugan, herrestugorna, svennestugorna, slottsstugan, stekhuset, fångsalen, krutkammaren och „helveteskulan“ med flera. Några rum kunna, såsom ofvanför antyddes, ännu

med fullkomlig säkerhet uppvisas, så till exempel, det forna katolska, enligt en spetsigt oval plan bygda kapellet med dess nischplattor för vigvattenskärnen; vidare den nya kyrkan under reformationstiden samt under densamma borgstugan eller de lägre krigsmännens bostad äfvensom de, efter det Nyslott år 1743 tillföll ryssarne, uppförda våningarne, hvilka här och der sluta sig till de af gammalt bestående delarne af borgen.

*

Det ligger dock icke i planen för detta häfte att lemna en utförligare vägledning för besökaren af Olofsborg — så mycket mindre som en sådan redan finnes. *) Deremot torde här en historik om borgens uppkomst och dess viktigaste öden vara på sin plats.

Den trakt, der Olofsborg nu reser sig, var ännu i medlet af 1400:talet en blodig tummelplats för tavasternas och savolaksarnes „mord, manslag, brand, rof och mångfaldiga våldsgerningar. Man slog hvarandra ihjäl och högg liken i stycken, „så att hundarne åto dem rent upp“. Det kristna inflytandet och det svenska väldet stodo på spel vid de ryska grannarnes framfart, och med djerf och öfvermodig hand beslöt därför Sverige att ett stycke utanför sin i Nöteborgska freden bestämda gräns — således inom fiendeland — grundlägga ett fäste.

Mannen, som erhöll detta värf att fullgöra, var herr Erik Axelsson Tott, hvilken i början af Sten Stures regering var guvernör öfver hela Finland. Han tillkallade 16 goda utländska murmästare, som arbetade med murslef

*) Se „Olofsborg. Berättelse om slottsbyggnaderna, uppsatt före borgens restaurering 1872—1877 af J. R. Aspelin“. Arbetet, som finnes utgifvet äfven på finska och hvars pris är 2 m. 75 p., åtföljes af 22 illustrationer af intressantare partier af borgen. — Vidare hithörande litteratur finner man i J. R. Aspelins „Savonlinna 1475—1875“ samt Yrjö Koskinens „Savo ja Savonlinna“.

och vattupass, medan Totts krigare skyddade dem för oupphörliga öfverfall af fienderna. Det gick här till såsom i gamla testamentets tider. Tott gaf ej vika och kunde snart på sin nyresta borg, åt hvilken han gaf namnet „sancte Olofsborg“ uppsätta en minnestafila att för efterverlden förtälja följande: „Anno Domini 1475 läth iagh Erik Axelsson Ridder i Lagnö, bygia thette Slåt, Gud till loff, Christum helga, Christna tro till Styrkielse Och tho heet min hustru Elin Gotstaffsdotter i Lagmansöö“. Hon var af Stureslägten, hvarför man ännu i dag på några af borgens murar kan se Tottska och Sturevapnen inhugna i stentaflor.

Sedan Totts dagar har borgen flera gånger bytt gestalt, ja så ofta, att det nu mera är omöjligt att i detalj uppge, hvad som på olika tider tillkommit. „Nyslott bör“, säger derför en fornforskare, „ej betraktas som en medeltidsborg, utan som en historisk gränsfästning, hvilken i sin arkitektur för den sakkunnige vittnar om sin 400:åriga historia“. Beträffande slottsbyggnaden under äldsta tider vet man dock, att den Tottska borgen omfattat hela den äldre förborgen samt stora borggården med trenne torn: klocktornet, kyrktornet och Sancte Eriks torn, hvilket dock i medlet af 1700:talet nedrefs.

*

Borgen var endast 20 år gammal, då den år 1495 fick utstå sin första belägring af ryssarne. Den intogs likväl ej då, men föll under unionens sista tid i danskarnes händer, hvilka sträckte sig rofgirigt ända in i Savolaks ödemarker. Flemingarne återtogo år 1523 borgen, som ånyo utsattes för ryska anfall. Man förlorade dock ej modet, ehuru fästet stod alldeles ensamt på den oroliga gränsmarken. Nya torn höjde sig öfver sträckmurarne för att mottaga de från olika håll framträngande fienderna. Sålunda lät den i vår historie bekante Gustaf Fincke åren

1560—1562 uppföra „tjocka tornet“, och något senare, under åren 1604—1608, då Nils Kiil var ståthållare i borgen, bygdes det efter honom benämnda „Kiltornet“, som ännu qvarstår.

Kom så stora ofreden med dess vilda förödelse till det spillo gifna Finland. Det var gifven sak, att Olofsborg under en sådan tid skulle få se kriget i hvitögat. Fästet bombarderades sommaren 1714 i sju dagars tid af ryssarne, som med 2,000 man omgäfvade detsamma. Besättningen, som utgjordes af endast 250 man, tvangs att kapitulera, men fick afmarschera i frihet. Vid fredslutet 1721 återficks borgen, men blott för att efter 1743 års krig stanna i ryssarnes händer. Under 1788 års krig belägrades Olofsborg förgäfvades af våra trupper under Hastfehns befäl. Under detta krig skall „tjocka tornet“ hafva sprungit i luften i följd af en krutexplosion. På dess plats uppfördes den väldiga bastionen Dick med dess trenne våningar, bevärade med kasematter och åtta kanongluggar.

Någon belägring har borgen sedan dess icke fått utstå. Krigets åskor ha mullrat på långt afstånd från den gamle kämpen, som under åren 1808—1809 ej spelade någon roll.

Slottet hade likväl militärbesättning ända till år 1847, då den lilla der förlagda invalidkåren lemnade orten. Statsfångar sägas här hafva förvarats ännu omkring år 1822. Såsom straff-fängelse fick den gamla borgen tjenstgöra under åren 1855—1859, till hvilken tid Runeberg förlade den enkla fängelsescen, som han med mästarehand framställde i den gripande skizzen „Fästningsfångarne“, i hvilken mången fläkt af den underbara stämningen i den gamla Saimaborgen drager förbi oss.

Den öfvergifna borgen började nu småningom luta till sitt förfall. Eldsvådor härjade såväl 1868 som 1869 borgens trävirke, hvarefter regeringen år 1872 skred till inståndsättande af det på minnen rika och härligt belägna

slottet med en kostnad af omkring 30,000 mark. Olofsborg är nu bevarad för framtiden som en historisk fornlemning; den underkastas årlig besigtning och remonteras i likhet med våra öfriga kronobyggnader.

Sålunda stod den gamla borgen under tak och med praktikabla golf och trappor sommaren 1875, då fyra hundra år förgått sedan dess grundläggning. Finland och dess gamla frånskiljda del hade i många decennier åter varit förenade, och Olofsborg befann sig snart sagdt i hjertat af detta nya, odlade, lifskraftiga Finland. Fosterlandet beslöt att fira minnesåret med en fest i sjelfva Olofsborg.

Denna högtid egde rum Olofsdagen den 29 Juli 1875, en härlig sommar dag och blef en verklig nationalfest, „en god och glad dag, hvilken efterkommande skola minnas“, såsom en af de latinska inskrifterna i den festligt prydda borgen profetiskt sade. Högstämda, af fosterlandskärlek ingifna tal och sånger af Ahlqvist, Cygnæus, Topelius och Krohn eldade den talrikt tillströmmade menighet, som fylde borgen, hvilken på denna sena fröjdedag genljöd af glädjeskott, musik och kraftiga lefverop, under det att ungdom och skönhet här drömde vårliga drömmar i de till grönklädda festrüm förvandlade dystra kasematterna kring den runda midtelsalen i bastionen Dick, der dansen pågick, tills solljuset fördunklade mareschallernas rödaktigt flämtande sken. De, som voro med på denna stämningsfulla fest i den åldriga borgen, skola aldrig glömma det underbara intrycket af densamma.

*

Någon sådan högtidsdag skall Olofsborg måhända aldrig mera upplefva, men hvarje år, då sommarvind krusar de solbestrålade fjärdarnes ytor och klär i grönska björkarne på öarnes och holmarnes stränder, komma hit

främlingar och barn af vårt eget land, hvilka med vördnad skåda det åldriga fästet, denna vår skönaste fornlemning.

*

För dem, som hafva godt om tid att se sig kring i borgen, skola vi i förbigående omnämna några af de ställen, från hvilka de härligaste utsigter öppna sig.

I fråga om tornen erbjuda de högsta våningarne sköna vidsträckta vyer öfver olika delar af den kringliggande nejden. Måhända skall mången anse utsigterna från den ganska väl bibehållna jungfruburen i kyrktornets femte våning samt från hela dess sjetta våning vara de oförligenligaste. Härliga äro vidare utsigterna från Kiltornets fjerde våning och från kommandantsvåningen. En särdeles pittorisk anblick erbjudes från andra våningen af bastionen Dick genom den höga hvalfbågen mot stora borggården, der omsorgsfullt underhållna planteringar nu mera klädt terrasser och planer i grönska och blommor.

Slutligen torde som en af de vidsträcktaste och på samma gång mest omvexlande utsigter i vårt land kunna nämnas den, som man njuter af, då man stigit upp till foten af flaggstången på bastionen Dick. Klippuddar ses skjuta i djerfva linier ut i sundet, der strömmens vågor ila fram, skogklädda höjder afvexla med öar och bilda en ram öfver fjärdarnes speglar, men blott för att låta andra, ännu vidare fjärdar glittra fram långt i fjärran bakom trädens toppar. Der, till venster, ligger den lilla staden, och der nere vid bastionens fot utbreder sig borggården, omgifven af sina väldiga murar och torn, en romantisk tafla, som med oförgängliga drag inpräglar sig i minnet.

*

*

*

Då vi från Olofsborg återvända till Nyslott, bör det ej förundra oss, om den lilla staden nu ter sig ännu min-

dre och obetydligare än annars. Men allt bör mätas med sitt eget mått, och då torde äfven Nyslott ha en och annan god sida att framhålla. Sålunda lägga vi som turister märke till, att här i Maj år 1887 uppstod en trädgårdsförening, som med öppen blick för nutidens fordringar uppställt som sitt mål att genom anläggande och skyddande af planteringar verka för stadens förskönande, en förening, som manar till efterföljd i våra andra småstäder. — Så liten staden än är, eger den sedan 1876 ett tryckeri, derifrån tidningen „Savonlinna“ hvarje torsdag utgifves. Här må ock nämnas, att ett fullständigt finskt reallyceum blifvit förlagdt till denna ort. Om öfriga förhållanden på industrins och intelligensens områden kan den resande lätt förskaffa sig kännedom på stället, der en förekommande vänlighet och gästfrihet göra vistelsen angenäm för turistens. Med lätthet skall han der af turistföreningens kommissionär erhålla råd och anvisningar, i händelse han är i tillfälle att till lands eller sjöss göra utflykter vare sig till stadens särdeles vackra omgifningar eller till de i trakten befintliga platser, der strider utkämpats af våra fäder under 1788—1790 års krig.

Bland de sistnämnda ställena må nämnas det vid pass 2 1/2 mil från staden belägna Parkumäki, som den 21 Juli 1788 stormades af de våra under befäl af öfverste Stedingk. Äfven på Sääminge sidan finnas några orter, som erinra om tilldragelser under ofvannämnda krig.

Tredje station.

Innehåll: Punkaharju. — „Här är oss ljuft, här är oss godt.“

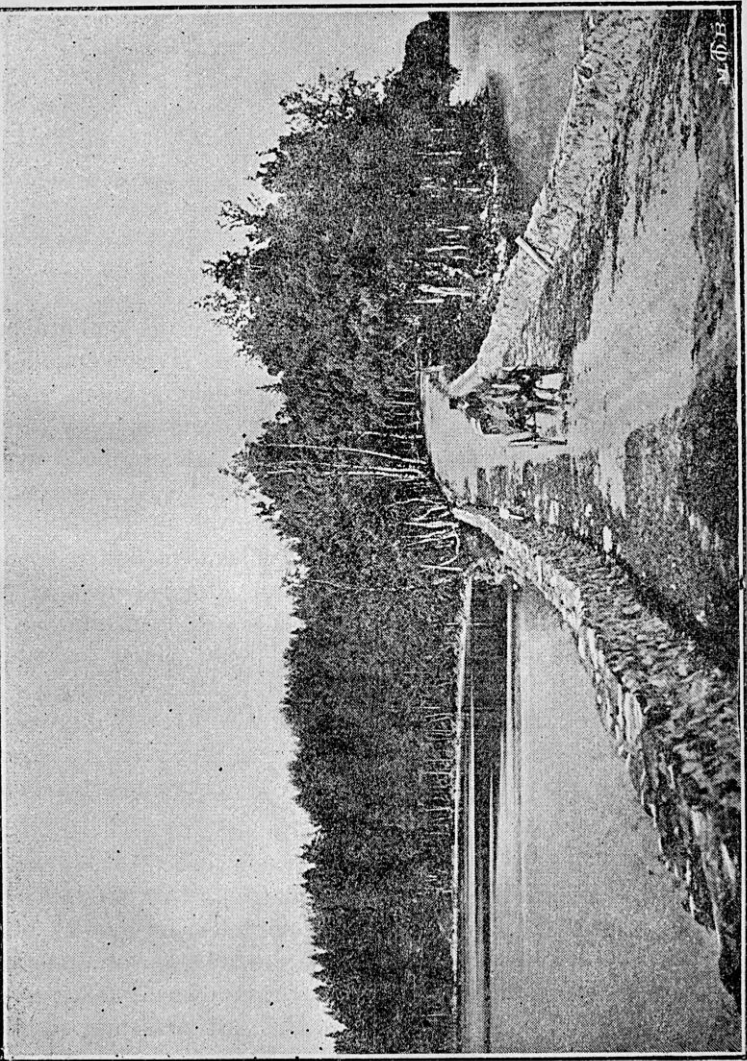
Solen lutar mot sin nedgång, och vi gå ombord på den ångare hvilken skall föra oss till det mycket omtalade och omskrifna Punkaharju, som i Bædekers kända resehandbok benämnes „Finlands krona“, som en rysk rese-skildrare karakteriserat som en af de mest originella vyer i hela Europa och som jag hört en vidt berest engelsman kalla det skönaste ställe på jorden.

Åter börja vi en af dessa idylliska, mellan hundratalas öar gående ångbåtsfärder, på hvilka vår resa är så rik. Denna färd är dock den kortaste af dem alla.

För att ej upprepa, hvad jag redan nämnt om naturens skönhet i denna insjöskärgård, skall jag denna gång utan vidare uppehåll föra läsaren fram öfver Pihlajavesis klara våg till landningsbryggan på Punkaharju, strax nedanom den höjd af åsen, der hotellbyggnaden är belägen.

* * *

Från sjösidan lofvar Punkaharju vid ett första flyktigt betraktande just ingenting särdeles: en ganska hög tallskogsbacke med konturer af temmeligen vanlig form. — Uppgången från bryggan går uppför en af tallar omgifven väg, som efter hand blir allt brantare, så att man slutligen föredrar att följa en zigzaglinie framför att gå uppför den smala stentrappgång, som leder direkte till

Punkaharju.

det lilla flaggprydda hotellet, hvilket med sina inbjudande verandor tronar på höjden.

Här väntar oss en enkel, smaklig aftonmåltid, efter det vi installerat oss i ett anspråkslöst, men snygt rum.

Utanför löper landsvägen fram utmed kammen af åsen, en 6 à 7 verst, öfver hela den ryktbara ö, der vi nu befinna oss.

Tallarne stå smärta, höga och vackra, men ännu blott 40 à 50 år gamla. Barrdoften från skogen kännes så frisk och upplifvande. Sommarnattens skymning hvilat öfver den tysta nejden, och ett svagt månljus — i början af Juni — faller från söder hemlighetsfullt öfver nejden, lofvande att ännu denna qväll afslöja för oss något af den fågling, som skall hvila öfver Punkaharju. Utan att veta deraf, befinna vi oss på vår första korta vandring på åsen, som lugn och liksom drömmande inväntar oss.

* * *

Det är så tyst i hela nejden. På den mjuka, barrbeströdda vägen bortdör ljudet af våra steg. Åsen sänker och höjer sig i svaga våglinier. Det är som andades den i lugn slummer. — Se, der vid sidan till venster öppnar sig en uthuggning i skogen. Stör ej med ett ord den sköna syn, som vidgar sig för din blick. Der nere hvilat fjärden så klar, vågorna slumra på vikens strandbädd. — Skogen drager oss magnetiskt ännu längre framåt. Nya, fridfulla nejder framträda, der skogen åter öppnar sig. Det är som såge man ett barn slumra och som om man betraktade allt detta mera med hjertat än med blicken.

Låtom oss ännu i qväll gå några steg framåt; dit opp till höjden af vägen, der de rödmålade barriererna stänga för branten. Der famnar vår blick fjärdarne på hvardera sidan om den här afsmalnade åsen. Der, till venster, ligger insjön öppen och vid med sina skogklädda uddar, som sänka sig så förtroligt i det lugna vattnet,

hvilket omsluter den lilla ön der nere. I fjerran drar svedjeröken sitt flor öfver den sommarvarma taflan. Och här åter, till höger, se vi på hvardera sidan om en grupp af barr- och löfträd en ny insjövy öppna sig öfver en vik, så obeskrifligt lugn och full af frid. Borta på andra sidan af viken är åter en uthuggning i skogen, och öfver det smala näset glider blicken fram till nya vattenspeglar, som hvila och drömma äfven de.

Är qvällen lugn och mild som denna, och är vårt sinne stämndt för naturens skönhet, hafva vi redan på denna korta stund hunnit med en djup blick omfatta denna underbara ås och öppnat för dess trollmakt vårt hjerta. Kanske glada, luftiga, halft förnimbara barndomskänslor uppvaknat, sväfva fram och försvinna samt återkomma på sommarljumma fläktar, hviskande till oss Runebergs ord:

*„Allt det ljufva föds och blommar
Utan strid.“*

Denna tanke är det skära daggstänkta tema, som i oändligt sköna variationer drager förbi oss i den symfoni af den finska naturens skönhet, som bär namnet Punkaharju och som med ungdomens segrande makt snart skall vinna vår kärlek.

Vår första natt på Punkaharju har gått till ända. Solen har uppgått klar, dagen är sommarvarm, och en svag vind krusar fjärdar och sund samt drager sakta genom tallskogen. Nu skola vi lära känna Punkaharju i dess helhet och gå att se, „hur skön och glad naturen är.“

Vi vandra således bittida ut från hotellet, samma väg, som vi i går aftse togo. Allt är sig likt, som det framstod för oss i går, lika fridfullt och ljuft och ensligt, men gladare och liffullare, klarare och härligare nu, då „dagen ler och solen glöder.“

Vi hinna det vackra stället vid de röda ledstängerna, från hvilket vi i går återvände på vår första utflykt, och

gå nu ett stycke vidare framåt samt uppnå åsens högsta punkt, belägen 85 fot öfver vattnet. En biväg leder oss med några steg till *Runebergs kulle*, utmärkt tillsvidare endast genom ett enkelt bord och fyra bänkar.

Detta ställe lär ha varit Runebergs favoritplats vid hans besök på Punkaharju och onekligen förena sig här så många och vexlande behag i omgifningarne, att denna höjd eger rätt att bära den store skaldens namn.

Kullen ligger till venster om vägen, och åsen stupar här ganska brant ned mot den stora vik, som Purovesi gör i Punkaharju-landet, i det denna vik afskiljer den egentliga åsen från Laukansaari bys odlade mark, som med sina enkla byggnader, sina ängar och åkrar täljer för oss om en odling äfven i denna ensliga bygd.

Låtom oss slå oss ned för en stund på denna af minnet fridlysta plats:

*„Här mellan löfvens galler
Är ljust att se,
Hur morgondagen faller
På blommorne.
Här är det lätt att höra
De sångers tal,
Dem milda vindar föra
Från dal till dal.“*

Förtjusande uddar skjuta ut från alla håll i viken, somliga klippuppfyllda, andra leende och veka till sina linier, och ofvanom dessa uddar vidgar sig det stora Purovesis öppna fjärd, som med nya uddar och holmar blånar i fjerran. Närmast stranden ligger en liten holme, benämnd Onkiluoto och bevuxen med lärkträd.

Till höger om landsvägen har man en icke mindre vacker, kanske mera täckt utsigt öfver Walkiajärvi, den enda insjö, som finnes på Punkaharju-ö. Denna ständigt lugna insjö blänker fram emellan uthuggningarne i skogen, hvilka lemna några älskliga utsigter öppna äfven öfver

det så kallade lilla Purovesi, denna del af Pihlajavesis vatten, som sköljer åsens sydligare stränder.

Huru lockar ej det lugna Walkiajärvi vandraren ned från åsen, der det ligger så tyst och klart der nere med skogbekransade stränder. Se, der simmar en flock änder på en af dess vikar. En liten roddbåt ligger uppdragen på stranden. Skola vi ej stiga ned för branten, dit ner

„der den långa skogsjön smalast bugtar in mot tallmons dal.“

* * *

Snart glider ekstocken fram öfver vattnet, i det vi på något afstånd följa stranden åt, hvars djerfva, kraftiga former härifrån bäst framträda, der vi se åsbranten lätt och tillika stark stiga opp mot höjden. Hvilken kraft har ej erfodrats att uppkasta denna smala enstaka strandvall, som reser sig likt en mur mellan tvänne vida fjärdar!

Vi få nu pröfva på det lilla besväret att upp för brantens hala stigar nå landsvägen för att fortsätta vandringen. Vägen, som än långsamt sluttar nedåt, än åter höjer sig, städse med djerfva branter på hvardera sidan, lemnar oss genom bland träden skickligt gjorda uthuggningar den ena vexlande utsigten efter den andra, alla rika på oupphörligt nya effekter och alla dock innerst fyllda af samma lugn och frid, samma ungdomliga ljufhet, som ger Punnaharju dess underbara stämning.

Der till höger, skiljd från Walkiajärvi endast af ett smalt näs, hvaröfver vi hade kunnat draga vår lätta farkost, vidtager Äijänlahti, denna vackra vik, hvars inlopp skyddas af en pittoresk udde, benämnd Silvoniemmi. Ungefär midt emot detta ställe lägga vi märke till en fornlemning, en jordvall, som till venster om vägen sträcker sig vid dess sida, inneslutande måhända i sitt dunkla sköte något minne från våra förfäders tid.

Ännu några minuters vandring, och vi se åsen sänka sig från en höjd af 46 fot till endast 10 à 15 fot öfver

vattenytan samt afsmalna till endast landsvägens bredd. Det kännes friskt att från skogens stillhet träda fram till fjärdarne, som längtansfullt smyga sig mot hvarandra, skiljda åt endast af det smala näset, som delvis utgöres af en broväg. En svag vind har blåst opp, Purovesis vatten skiftar i brokig färgglans, från gråhvitt i den grundare viken till blått och grönt, der djupet är ansenligare.

Ljus och lycklig, glad och leende är anblicken här af sjö och land. Det är morgonsol öfver det vida Finland, morgonsol i naturen och i hjertat.

*„Vak upp kring hundramila stränder
Mitt sköna land, mitt fosterland!
Vak upp, när dagens sol sig tänder
I morgonglans vid himlens rand!
Din långa längtans natt förgår,
Ditt segerglada ljus uppstår.“*

Björkar susa på det smala näset, som sträcker sig en verst framåt, och med deras ljusare grönska blandar sig snart enstaka tallars mörkare färgton.

*

Den inemot fyra verst långa och smala del af Punkaharju, som nu vidtager, utmärker sig genom en lika symmetrisk som egendomlig strandbildning. Då man på kartan ser denna långt utsträckta udde, som, omkring en verst från bron, vidgar sig på hvardera sidan med en stor landvinge för att sedan svagt bugta sig fram närmare 2 $\frac{1}{2}$ verst såsom en smal landremsa, påminner kartfiguren ej så litet om en af dessa urverldens jätteödlor, som med uppsvällda vingfragment krälar fram på strandslammet.

Mera poetiskt har Z. Topelius jemfört denna del af Punkaharju med en vattenfågel. Se här, huru skalden tecknar en skizz af den sköna åsen. Mellan fjärdarne, säger han, „simmar Punkaharju såsom en ofantlig vattenfågel med utspända vingar, omgifven af sina ungar, de små

holmarne, som söka skydd vid dess sidor. Och ungarne efterapa sin moder: de äro små, smala åsar, som stundom kröka sig uti nyckfulla bugter, instänga det klara vattnet i sund och vikar och slingra sig fram i de täckaste skepnader. Mellan deras skuggor flätar sig det ena silfverbandet in i det andra; sjö glänser vid sjö, så långt ögat kan se.“

*

Vi hafva nu hunnit till den stora „vattenfågelnsvingar.“ Skog omsluter oss, vägen stiger uppåt, och ansenligare höjder med sköna utsigter visa sig på hvardera sidan. Äfven här äro uthuggningar gjorda i skogen, visande oss de täcka vikar, som tränga in i landet. — Så krymper jättedjurets kropp ånyo tillhoppa och sjunker likasom i vågens famn, hvarur den på sina ställen höjer sig med endast 5 å 10 fot för att snart åter resa sig till nästan hela sin fulla höjd, eller ända till några och sjuttio fot, då vi, efter att ha passerat den härliga strandvägen utmed Huosiosaari, en till höger belägen ö, uppnå södra skogsvaktarebostället, som ligger på höjden af en skogsbacke till venster.

Vägen dit opp är brant, men för sin möda blir man rikligen belönad genom en storartadt vacker skogsvy, inom hvars mörka grönska en, af en långt utskjutande udde famnad vik speglar i sin klara, alltid lugna vattenyta denna sköna skogspark.

Och sedan närma vi oss slutet af vår väg, det öppna färjstället vid Punkasalmi. Den långa, smala, nu mera i allmänhet endast 20 fot höga åsen är beväxt med björkar och tallar, som icke tränga hvarandra, utan lemna utsigten öppen öfver fjärdarne. Det är en präktig strandväg, fri och öppen för den spelande vinden från sjön.

*„Vak upp, mitt sköna land, mitt unga!
Vak upp mitt haf, min insjö blå!*

*Hör alla dina vågor sjunga
Och alla dina böljor slå.
Vak upp vid glada vindars brus
Och bada fritt i morgonljus!*"

* * *

Från färgstället vända vi tillbaka från vår närmare 6 verst långa promenad, om ej tiden medger att låta ro oss öfver till det täcka Kauvonniemi, kanslirådet K. F. Lindebergs midt emot belägna egendom, der inbjudande skogsvägar, vidsträckta utsigter af originelt behag, t. ex. från Pajavuori samt förtjusande strandpartier väntade oss. Äfvenså kunde vi låta ro oss från Punkasalmi tillbaka till hotellbryggan, om vi ej hellre uppskjuta en båtfärd utmed Punkaharjus stränder till qvällen för att se denna nejd belyst af aftonsolen.

I alla händelser skola vi nu återvända till hotellet, och den långa återvägen kan ge oss tillfälle att samtala om ett och annat rörande Punkaharju.

*

Då man befinner sig inför en så egendomlig naturbildning som Punkaharju, skulle man gerna önska veta, huru sådana sandåsar uppstått i den nuvarande jordytans barndomstid, hvarifrån de flyttats till stället och hvilken kraft, som format dem. Derom hafva dock de lärda tvi-stat, och gissningarne äro mångahanda. Så mycket vet man, att efter det milda klimat, som rådde under jordens tredje period, bister köld inbröt, som med mäktiga ismassor, till en höjd af flera hundra fot, höljde fastlandet utom bergens högsta toppar. Man antar, att bland annat Finska viken genom Ladoga och Onegasjöarne vid sagde tid stod i förbindelse med Ishafvet.

Ismassorna rörde sig långsamt, söndermalande berg- och gruslagren under sig, hvilka, sedan isen småningom försvunnit, antagas hafva af kraftiga vågor uppkastats

i långsträckta strandvallar, hvilka bildade stommen till åsarne. Sedan sorterade hafvet de skiljda lagren efter deras tyngd i olika hvarf, och terassformiga afsatser uppstodo, allt efter det hafsvattnet höjde eller sänkte sig.

Sedan naturens stora revolutionstid var förbi, fortgick och fortgår ännu i dag arbetet tyst och för ögat omärkligt. Regnet, vinden, mossan, barrfallet verka nu långsamt, men oemotståndligt sitt till att vidare ombilda urformationen.

Punkaharju har väckt flera, äfven utländske geologers intresse och varit föremål för vetenskaplig polemik. I synnerhet har Rysslands kände geolog, den för ej längesedan aflidne öfverste Gr. von Helmersen egnat uppmärksamhet åt denna ås. Kutorga, äfven en bekant rysse, har skrivit mycket om Finlands egendomliga geologiska historia, „som mera intresserar främlingen än landets torftiga lokala historiska minnen.“ „Finlands hela historia,“ utropar en rysk författare, „ligger i dess berg och i dess sjöar.“

Ja, det ligger en viss sanning i dessa likgiltiga ord. Vi stå ju här inför en af naturens årtusenden gamla böcker. Hvarje blad, hvarje rad kan för den, som förstår den gamla skriften, tala om något i urtid förgånget. Mikroskopiskt fina äro ofta bokstäfverna. Några spår af infusionsdjur, funna i våra åsar och omöjliga att för blotta ögat upptäcka, kunna säga oss, att dessa djur hitkommit från Ishafvet, deras enda vistelseort, hvilket haf således i tiden måste genom något nordligt sund hafva stått i förbindelse med insjöarne i Finland. Sålunda berätta stenblocken, refflorna i bergen, lerslammet, mo-sanden, med ett ord det största som det minsta med obestridlig sannfärdighet och i stora häpnadsväckande drag detaljer från en tid, då Norra Ishafvets kalla vågor gingo fram öfver hela vårt land.

En af våra folkskalders på 1840:talet Olle Kymäläinen, hemma från Heinävesi, har i sin poetiska fantasi sökt svar på frågan, huru Punkaharju uppstått samt tydt gåtan helt raskt sålunda:

*„Åsen är en bro från fordom,
Från en tid, då sol och måne
Danades i tidens början,
Och då jordens grundval lades.
Stadigt stå dess bjelklag fästa,
Och dess kistor ge ej vika.“*

*

Då luften i det östligare Finland är så godt som mättad af poesi, må tillfället begagnas att anföra ytterligare några strofer af Kymäläinen ur samma dikt, som han „smidde“ på sjelfva Punkaharju, då han i sällskap med några vänner besökte denna ås.

Det intryck, han och hans vänner erforo af stället skönhet, framgår ur följande rader:

*„Gubbarne vid trefligt lynne
Sig emellan öppna samtal,
Yttra hvar och en sin tanke.
Vore här en fager löfskog
Och ett fält af sköna rosor
Och blott några ädla fruktträd,
Här visst vore godt att lefva,
Paradiset här man funne,
Adams forna, kända bostad.“*

*

Folkskalden hade ej så orätt. „Vore här ett fält af rosor,“ fägnades ögat här och der af en liten vänlig gräsmatta, så skulle man ej som nu midt i sin glädje öfver Punkaharjus skönhet till sin förvåning upptäcka, att denna ås ändå är förundransvärdt steril. Det ymniga barraffallet på den sandiga åsens branter har hindrat gräs att skjuta opp; vildblomster finnas få, bland dem dock

en och annan för den finske botanisten välkommen ört. Endast vid hotellet äro några trädgårdsväxter planterade.

Snart måhända skall ögat dock äfven på sjelfva åsen få fröjda sig åt blommors rikare färger, sedan frivilliga bidrag länge här insamlats för att pryda „Runebergs kulle,“ hvilka bidrag redan lära uppgå till en nätt summa.

*

Men om gräs och örter och blommor små äro enstaka gäster på Punkaharju, har dock denna fjärdarnes tallbekrönta ö att skänka vandraren den friskaste luft, uppfylld af den intensivaste barrdoft, som angenämt fläktar emot honom på hans färder i skog och mark. Detta i förening med Punkaharjus präktiga höjder, sunda, afskiljda läge, sköna natur och tillfälle till goda sommarkommunikationer borde kunna göra stället lämpligt till ett sanatorium af förnämligare slag i vårt land.

Man kan ej gerna förmoda, att styrelsen skulle vägra tillstånd att anlägga en dylik anstalt på denna kronojord, som hittills endast vållat kronan utgifter, allt sedan den år 1844 utbröts till kronopark, efter att ha tillhört närmaste bondgårdar, hvilkas egare obarmhertigt sköflade skogen derstädes.

*

Vi hafva nu återvändt till hotellet, der vi vid ett glädt middagsbord hemta nya krafter efter vår långa promenad. Under middagshettan kunna vi hålla oss inomhus några timmar, som hastigt försvinna, i det vi bese samlingen af fotografier från åsen samt anteckningsböckerna för besökare af Punkaharju, i hvilka vi anträffa diverse utgjutelser på vers och prosa samt mer eller mindre celebra namn. Runebergs torde dock här sökas förgäfvnes, hvar emot flere andra finska namn af god klang möta oss. Bland de utländingar, som här tecknat sina namn, märka vi den ryktbare socialisten, geologen furst „Pierre Krapotkin,“ som i sällskap med den tidigare omtalade Gr.

von Helmersen besökte och studerade Punkaharju den 22—25 Juni 1871. Bland öfrige utländske män, som skrivit om Punkaharju, anträffas de aktade svenska namnen Gustaf Retzius och Erik Nordensson, hvilka 1873 gjorde resor i Finland och här tecknade sina namn den 30 Augusti sagde år.

Antalet besökande, (hvilka ej försummat att inskrifva sina namn) har under de senaste åren varit i stigande, från 590 under år 1883 till 1021 under år 1886.

För resandes trefnad på stället under regniga dagar hafva turisterna sjelfva sökt draga omsorg, i det de här bildat ett bibliotek, visserligen något brokigt, men redan fyllande ett helt bokskåp. Till samlingens ökande ske ofta små föräringar. Vidare kan man här förlusta sig med att spela fortuna eller krokett, hvarvid traditionen bestämt, att de spelande skola lemna någon liten tribut till de sparbössor för olika goda ändamål, hvilka finnas upphängda i läsesalongen, prydd med Runebergs och Lönnrots porträtter.

Något förbud mot mete existerar icke; likaså får man lätt tillstånd att deltaga i allmogens notfiske. Deremot är jagt på Punkaharju förbjuden. Att simhus finnes vid hotell-stranden observerar den resande genast vid ankomsten till stället.

Från hotellets öfre verandor har man utsigt bland annat öfver de hemman, som lyda under kronoparken. Trakten erbjuder ingenting af intresse för turisten, om han ej vill taga i betraktande en plantskola för lärkträd m. m., hvilken dock är af mindre betydhet.

*

Då dagens mest tryckande hetta är öfverstånden, göra vi en promenad till Tuunansaari färjställe, beläget omkring en half verst från hotellet. Vägen dit går genom en sval barrskog öfver åsens nordvestligare del, som nära

stranden har en höjd af 78 fot. Här kunna vi taga oss en båt och ro oss öfver till någon af de nätta holmarne i sundet, bland hvilka Kirkkosaari prydes af ett lusthus. Här vid Tuunansalmi uppvakna åter några minnen från 1788 års krig. Efter „maskeraden vid Puumala“ lät Hastfehr nämligen vid belägringen af Nyslott besätta de viktiga passen vid Punkasalmi och Tuunansalmi. Som bekant blef belägringen dock snart upphäfvnen.

*

Det stundar redan mot afton. Dagens svaga vind har lagt sig till hvila. Fjärden är spegellugn. Vi förskaffa oss en båt och företaga nu den långa roddfärden omkring det egentliga Punkaharju, börjande rodden från ångbåtsbryggan och slutande den i viken nedanom Runebergs kulle, sedan vi passerat Punkasalmi. Det är en omkring halfannan mils båtfärd, vi komma att göra, i det vi än följa stranden åt, än aflägsna oss något från densamma.

Sceneriet vexlar äfven här ganska ofta. Än sänker sig åsen ned till klipphällarne, vid hvilka vattnet är så djupt, att ångbåtarne kunna lägga till omedelbart vid klippan; än gå åsbranterna ända fram mot stranden, ståtligt krönta med smärta, unga tallar, som redan uppnått en icke obetydlig höjd.

Vid Silvoniemi udde göra vi en kort rodd inåt viken samt följa sedan den smala brovägen åt, fröjdande oss åt trädens vackra former, som afteckna sig mot himlen, under det solen sjunker klar och varm ned bakom horisonten i nordvest på andra sidan om näset.

Sedan vi passerat det högländta Mustaniemi, den ena af „vattenfågels vingar“ samt den utmärkt vackra Huosiosaari, skjuter vår båt sakta fram längs med Punkaharjus yttersta udde liknande en verstlång allé af förtjusande björkar och tallar. Himlen i nordvest glänsar redan i

guld och purpur, ett trolskt skimmer glittrar öfver hela denna del af himlahvalfvet, mot hvilket hvarje gren, nästan hvarje qvist af träden aftecknar sina smidiga former, omedvetna af sin skönhet, der de spegla sig i fjärdarne på hvardera sidan om vägen.

Fagra Punkaharju, måhända Finlands förstfödde, du sommarens barn, huru kär är du oss ej. Ingen fläck låder vid din rena skönhet. Ingen köld kunna vi tänka oss isa din sommarvarma strand. Fjerran från dina höjder går vintervägen i dessa nejder öfver fjärdarnes isar. Du slumrar blott den långa mörka vintern, drömmande om att, då sommaren stundar, få bjuda fröjd och frid i din ljufva, svala skog åt oss, då vi komma hit med sorgen, menniskans ledsven, i följe och luta vårt hufvud mot detta naturens hjerta, som slår så jemnt, så fullt af frid och ro. Du sluter ögat, då den blåa höstnatten råder öfver Saimavesi, „förskräcklig och mild, då mörker och stjernor ligga i djupet.“ Du är sommarens barn, rik på ungdom och fägring. Sådan måste du qvarstå, älskad och kär, för minnet hos dem, som sett dig.

*

Med snabba årtag färdas vi nu i aftonens svalka genom Punkasalmi och styra förbi lika tjusande stränder, som dem vi senast skådat, tills vi i sommarnattens tystnad uppnå stranden nedanom Runebergs kulle, dit vi uppstiga för att ännu kasta en afskedsblick på detta sköna ställe, som vi nu måste lemna.

*„Gud skydde detta kära land
Från sjö till sjö, från strand till strand;
Sänk öfver det din milda vård
Som sommardagg på rosengård.“*

Fjerde stationen.

Innehåll: Från Punkaharju till Kesälaks. — På Pyhäjärvi. — Vi nalkas Sordavala. — En tur genom den lilla staden. — Ett landsortsmuseum förtjent af mention honorable. — Det unga Sordavala på andra sidan om sundet. — Högskolan vid Ladogas strand. — Utflykter: till Kirjavalaks, Impilaks och Pitkäranta; vidare till Ruskiala och Ryttsi, till Jaakimvaara och i skärgården. — „Hör, hur härligt sången skallar!“

Då vi nu från Punkaharju begifva oss österut på väg till Sordavala, anlita vi den trefliga och beqväma ångbåten „Don Juan“. Vi återse ännu en gång Punkaharju från Pihlajavesi sidan, hvarefter färden på stora Purovesi tager sin början.

För oss öppnar sig åter ett liknande panorama som på Saima och Pihlajavesi, men fjärdarne äro här något öppnare och öarne i allmänhet vidsträcktare.

Efter en omkring 4 timmars färd lägger ångbåten till vid Syvälahti, en utmärkt vacker vik i Kesälaks med ännu vackrare omgifningar, t. ex. Hirvosenlahti samt den låga, men sköna landtunga — ett Punkaharju i smått — som skyddar inloppet till sistsagde vik.

Vid Syvälahti vänta oss kärror för att föra oss öfver näset, som åtskiljer Purovesi från Pyhäjärvi. Vägen är en knapp half mil lång och för oss förbi Kesälaks enkla träkyrka, bakom hvilken, ett stycke längre bort ses kyrkogården med sina granar och vårdar, bland hvilka en öfver en veteran från 1808 års krig, majoren Adolf Molander, fader till landets nuvarande finanschef.

En af granar beskuggad väg leder sedan förbi Mäntyniemi gård eller hovi, och vi uppnå ångbåtsbryggan invid ångqvarnen på samma herregård, hvars egare, friherre M. Molander, välvilligt låtit här inreda en väl behöflig väntstuga för resande, der man genom qvarnfolkets försorg kan erhålla några enkla förfriskningar, om man ej medför matsäck.

På ångbåtsbryggan omgifvas vi af en liten skara representanter af ortens befolkning. Ett gammaldags, äkta finskt tycke synes utmärka dem, men den tavastländska trumpheneten är som bortblåst. Vi befinna oss också nu på gränsen till Karelen med dess glädtigare och pratsammare allmoge, och man blir här ofta i tillfälle att se ett barnsligt gladt leende glida öfver de markerade anletsdragen.

Då man ombord på den lilla Pyhäjärvi ångslupen hunnit ett stycke från stranden, ser man, huru vacker omgifningen är, der den i lummig grönska omsluter viken, under det att kyrkan höjer sig öfver den idylliska nejden.

Pyhäjärvi öppna, stundom ganska oroliga sjö står ifråga om sina stränders och öars fägring samt sina böljors klarhet icke efter våra öfriga vackra vattendrag. En rikare tillgång på löfskog, och åsynen af flera bebyggda trakter väcka här månet minne från de tavastländska sjöarne. Under färden anlöpa vi endast Uukuniemi kyrkstrand och uppnå slutligen Ännikäniemi hvars torftiga gästgifveri torde höra till de minst inbjudande härbergen för resande i detta land. Vi fortsätta derfor så fort som möjligt den omkring 4 timmar upptagande resan till Sor-davala, dervid vi gerna kunna vika in till gästgifverierna vid vägen för att göra en, om också flyktig bekantskap med den vänliga allmogen, hvars rörliga, lifliga lynne ger sig tillkänna ej blott i tal, utan ock i rörelser, i synnerhet i männernas raska, spänstiga gång.

Naturen i *den del* af Uukuniemi, som vi passera,

erbjuder till en början ingenting anmärkningsvärdt. Moar och skogsdungar, moss- och kärrmarker omvexla med åkrar, på hvilka qvistharfven ej är någon sällsynt tingest. Småningen blir trakten vackrare och skänker oss utsigter öfver vidsträckta skogslandskap. Vi märka, att vi allt mera nalkas Sordavala och Ladoga bygdens höjder och dälдер.

I närheten af Tuokslaks gästgifveri, det sista före Sordavala, passera vi Kiteenjoki, hvars skummande vatten drifver en qvarn, innan ån utfaller i det närbelägna Hympälänjärvi.

Strax derefter antar landskapet en djerfvare karakter. Kulle reser sig vid kulle, den ena bergshöjden vid den andra, allt under det vi kringrädda nyssnämnda sjö för att uppnå staden, hvars tvänne kyrkors gröna och blåa torn och klockstaplar redan en stund framträdt för våra blickar. Snart rulla vi utmed stadens breda gator fram till Societetshuset, som tillika är gästgifveri och som utmärker sig genom ovanligt billiga priser, en god restauration och en allt igenom vänlig omsorg om den resandes bekvämlighet.

*

Den, som ej på något tiotal år varit i Sordavala, skall ha svårt att igenkänna den lilla tysta staden med det ryska tycket, så mycket har här allt förändrats sedan början af 1880:talet. Vål återfinner man, då man vandrar ned till ångbåtsbryggan, en del af det gamla Sordavala oförändradt med gammaldags hus och portgångar, och från „lavkorna“ utströmmar samma doft som förr af mjöl och kaffe, läder och tobak, men huru mycket nytt har ej kommit till sedan seminariet på Kymölä sidan uppstod om hösten 1880! En hel splitterny stadsdel vid sidan af seminariets talrika byggnader, och huru många nya hus sedan i den gamla staden på andra sidan om sundet

eller rättare stadsfjärden. Och allt fortfarande bygges och repareras och fejas det i snart sagdt hvar tredje gård i den lilla staden, som blifvit med ett karlatag uppryckt ur sin eftermiddagslur.

Men huru mycket här än bygges, närmar sig stadens utseende blott ytterst långsamt det ideal, som finnes framställt för honom på den af framl. arkitekten C. A. Edelfelt år 1859 uppgjorda stadsplanen. Den gamla delen af staden är nämligen ej reglerad och skall väl få stå qvar i sitt forna skick, tills husen ramla omkull. Meningen är emellertid, att här med tiden skall uppstå en liten fin, modern stad med gator och boulevarder i rätvinkliga linier, och först då blir Sordavala riktigt *comme-il-faut*.

I förväntan derpå göra vi en tur genom det nuvarande Sordavala, som 1885 räknade 1,102 innevånare, eller ungefär lika mycket som Nykarleby, men mera än Hangö. Staden drifver en ganska liflig handel med S:t Petersburg, hvilken jätte uppslukar allt hvad härifrån fås löst: ved, bär och svampar, videbark, skogsfågel, ägg, kycklingar, kräftor, fisk och nötkreatur, ja till och med myrägg, skator, nötskrikor och kråkor, hvilket allt frambefordras på lodjor och segelfartyg eller med de två stora och präktiga ångfartyg, som egas af ett aktiebolag härstädes. Här finnas ångsåg och ölbryggeri, här beredes läder, här fabriceras tändstickor och här arbetar ett tryckeri, som bland annat två gånger i veckan utsänder tidningen „Laatokka.“

Af stadens kyrkor är den lutherska en gammal, år 1801 uppförd anspråkslös träkyrka med en altartafla („Kristi förklaring“) af Godenhjelm; den grekisk-ryska åter en liten, men dyrbar landsortskyrka af sten, skänkt åt församlingen af vinfirman Gr. Jelisejeff i S:t Petersburg. Den är målad tegelröd med hvita dörr- och fönsterinfattningar, taket är grönt och kupolen blå samt försedd med förgyll-

ningar hvilka färgkombinationer ej tyckas vara afsedda för ömtåliga synorgan.

Rådhusgatan, som löper utmed stadsfjärden, är stadens prydligaste gata med några rätt snygga envåningshus. Här ligger på en öppen plats det nätta stadshuset, efter ritning af F. A. Sjöström. Byggnaden inrymmer bland annat en treflig festsal samt ett historiskt-etnografiskt museum, som förtjenar att beses. Samlingen är afsedd att bidraga till kännedomen af befolkningens i det östra Finland forntid och nutid. Den omfattar en större samling stenredskap, mest från trakterna norr om Ladoga ända till Tohmajärvi; vidare en mängd vackra folkdräkter, linneväfnader och husgeråd ur allmogehem, några kanteleformer, lurar, handqvarnar m. m. Mynt, böcker och vapen fullständiga det lilla museet, som utgör en heder för staden.

*

Stadens begravningsplatser äro synnerligen ovärdade, delvis verkliga skräphögar. På den lutherska observerar man en af „vänner“ upprest vård öfver „Tohtori K. N. A. Tapenius“ (1809—1864). Här ligger ock begrafven den kände, för „sekteristiska“ åsichter länge förföljde, ofantligt inflytelserike och nitiske religionsläraren Henrik Renqvist (1789—1866). Den aktningsvärde mannens graf skall snart prydas med en vård, hvartill penningar insamlats. Siitoinska, Hallonbladiska, Boehmska, Haganska jemte andra familjegravvar tala om det gamla Sordavala.

En lika dyrbar som smakfull grafvård finnes invid den grekiska församlingens öfvergifna, i sitt förfall mycket pittoreska träkyrka vid farleden österut från staden. Monumentet af Sordavala granit med ett altare, hvarpå en bibel hvilar, skyddas af en i gotisk stil uppförd öfverbyggnad samt är upprest till minne af handlanden Ivan Feodorovitsch Siitoin, hvars efterlemnade stora förmögen-

het, tack vare hans arfvingar, kommit många välsignelserika frukter att mogna.

*

Sordavala har en rätt vacker park, benämnd Wakkosalmi och liggande bakom innersta viken af stadsfjärden. Man finner der en prydlig musikestrad, en dansplan, en kägelbana m. m. Från Kuhavuori inom parken har man en vidsträckt utsigt öfver Liikola träsk, vid hvars stränder ett antal zigenare valt sig bostad i Ariante och Karmala byar. — Följer man vidare den väg, som från staden leder till parken, kommer man till de på en öppen flacka anlagda barackerna för Sordavala reservkompani.

Då vi nu befinna oss på andra sidan om stadsfjärden, der den nya stadsdelen är belägen, böra vi se oss omkring i denna hastigt uppvuxna komplex af regelbundna gator, vida tomter och snygga envåningshus, de flesta tillhöriga vid seminariet fästade personer. Stadsdelen är ännu i sin uppkomst med späda trädplanteringar, omålade hus och nyss upptagna gator. Med den gamla staden är den förenad medels en lång gångbro öfver det breda „sundet“. Sordavala är sålunda ett slags Buda-Pest, och får man tro en ung finsk diktare, så vore den andliga atmosfären på hvardera sidan om sundet något olika. Nekas kan dock ej, att man äfven i den gamla staden betraktar med glädje och stolthet seminariet, den naturliga härden för nationalitetssträfvandena på orten.

Seminiariets historia är lätt berättad och torde dessutom vara väl allmänt bekant för folkupplysningens vänner i Finland. För ungefär ett fjerdedels sekel tillbaka — det var år 1863 — lemnade makarne Elisabet och Herman Hallonblad i statens vård den storartade gåfvan af 200,000 mark med vilkor, att staten med räntan af summan skulle i Sordavala socken underhålla en folkskola, som till minne af fru Hallonblads fader komme att bära namnet den Siitonska folkskolan. Med gåfvan följde Kymölä, halftan-

nat mantal stora lägenhet jemte der uppförda präktiga skolhus. Skolan blef, tack vare sitt fasta ryggstöd och nitiska, framstående lärarepersonal, en mönsterskola för våra folkskolor. Här funnos interner och externer samt en barnträdgård, och hade undervisningen i början inslagit en praktisk riktning, en följd af det landtbruk och den boskapsskötsel, som lägenheten kräfde.

Kommo så andra tider, och efter interiörer, hvilka icke höra hit, vidgade sig donatorernas blickar i fråga om deras skötebarns framtida bestämelse. Sordavala kommun var nu väckt för folkskolans vig, men hela den vida Ladoga trakten, icke minst våra bröder derstädes af annat trossamfund, slumrade och behöfde lärare. I en lycklig stund beslöto donatorerna att åt staten bjuda hela sin gåfva med vilkor, att ett fullständigt mans- och qvinnoseminarium här grundlades och underhölls. Anbudet antogs af 1877 års ständermöte, och 1880 om våren upphörde Siitoiniska folkskolan, efter att ha utdemitteerat inalles 640 elever, de flesta af ringa stånd och från Sordala samt dess omnejder. Siitoiniska folkskolan upphörde, men blott för att om hösten samma år uppstå under statens hägn såsom ett seminarium i en länge tillbakasatt del af fosterlandet.

Sedan dess har anstalten erhållit en mängd nya hus, alla af trä, som nu bilda en verkligen stor och prydlig komplex af byggnader, bland annat äfven en normalskola och en barnträdgård. De första eleverna utdemitteerades om våren 1884. Vid årsexamen 1887 besöktes det fykklassiga seminariet af 101 qvinliga och 74 manliga elever från olika delar af landet, ehuru mest från östra Karelén. Kostnaderna för anstaltens underhåll äro ansenliga och stego för 1883 till närmare 186,000 mark.

Hvad seminariet under sin korta tillvaro lyckats uträtta, visar oss, att den tanke, som ledt till dess uppkomst, fattat folkets och tidens kraf. Nu finnas folkskolor i alla

församlingar i östra Finland, och ingen af dem, icke ens i de grekisk-ryska samfunden, saknar skicklige lärare, som likasom binda den nya generationen vid det gemensamma fosterlandet medels den högre bildningens, den medvetna fosterlandskänslans band.

Egendomligt är det att finna, huru fort folkskolorna hunnit börja äfven med upprensandet af den yngre generationens samtalsspråk. „Karelskan“ med dess starka och besynnerliga lån från ryska språket börjar på de ungas läppar antaga det rena finska språkets ljud och former. Med språket följa väckelser åt en mängd olika håll, unga diktare och skriftställare träda varsamt ut från hyddorna på Ladogas stränder, gaffelplogen och risharfven, treskiftet och svedjandet föra ej längre ensamma väldet öfver de fruktbara dällderna i denna del af landet, och hemslöjden hvässar sin knif och sätter opp sin väf i stugor, der hittills vinterqvällen ej haft något värde.

Slutligen bör en sida af seminariets uppfostrande verksamhet ej förbises, då den bidrager att förädla och menskligt förljufva lifvet i en omgifning, der glädjen länge varit främmande. Sång och musik åtnjuta nämligen vid seminariet varmaste huld och hägn. En del af årsexamina kunde verkligen kallas konserter, dervid ej blott körer utföras, utan ock musik för piano och orgelharmonium. Och detta allt i de forna så mörka, arma och halft vilda församlingarne här borta på gränsmarken!

Hvilken finne kan förundra sig öfver, att Kymöläs namn ljuder högt öfver Ladogas fjordar och berg, och hvem ville ej se i dess arbete en välsignelse ej blott för östra Karelen, utan ock för fosterlandet.

* * *

Då man befinner sig i Sordavala, bör man ej försumma att derifrån göra utflykter såväl till den utanför liggande vackra skärgården som till de romantiska strän-

derna och fjordarne på Ladogas norra kust. Beträffande anordnandet af sådana utflykter erhåller den resande de bästa råd af turistföreningens kommissionär på orten. Här kunna vi ej lemna utförligare skildringar från dylika färder, men böra dock ej lemna dem helt och hållet ur sigte.

Vi resa således till först till det härliga Kirjavalaks, en djupt i landet inträngande fjord norr om Sordavala. Efter det vi passerat det höga Paasanvuori i närheten af Helylä-å, uppnå vi Kirjavalaks-gästgifveri och äro med ens förflyttade till en af vårt lands mest natursköna trakter.

Den egentliga, så kallade Kirjavalaks vägen går utmed fjorden, stundom alldeles nära vattnet, oftast invid foten af höga, nästan kala berg af ståtliga formationer. Redan efter det vi passerat en verst af vägen, komma vi till Läppösenmäki, fara förbi ett till venster mellan branta skogskullar liggande förtjusande träsk och öfverraskas strax derefter af en storartad utsigt öfver fjorden med dess uddar, bakom hvilka Ladogas glänsande vatten utbreder sig. Reflexen af Ladogas hafsvatten mot de höga, mörka bergstränderna och det ljusa löfskogs-landskapet är af utmärkt verkan. Så går vägen nedåt, än hållande sig nära stranden, än aflägsnande sig något från viken, hvars motsatta sida skyddas af kraftiga bergshöjder. Det är ett omkring 8 verst långt panorama af sköna, ståtliga utsigter, i allmänhet främmande för Finlands, men mera beslägtade med söderns natur. Särdeles grannt är detta skådespel, då sommarmoln ila förbi solen, än svepande de branta stränderna i skugga, än lemnande det sköna landskapet i klaraste solsken.

Flere bergshöjder vid vägen rekommenderas af de med trakten förtrogne såsom förtjenta att bestigas. Främst plägar man nämna Piispanvuori och Hepovuori. Sannolikt erbjuda hvar och en af de ståtliga höjderna sköna och vidsträckta utsigter. Ett mera aflägsset berg bär nam-

net Pötsävaara. Vägen dit tages från Kirjavalaks gästgifveri antingen till fots eller med båt längs Ristijärvi. Från sagde höjd öfverblickar man ej blott norra delen af Ladoga ända till Walamo, utan äfven det inre af landet ända till det vida Jänisjärvi.

Impilahti heter en annan af Ladogas vackra och långsträckta fjordar. Dit kan man färdas antingen till sjöss eller i det man reser vidare framåt Kirjavalaksvägen genom stora, blida skogslandskap samt i allmänhet välbebyggda och någorlunda odlade trakter. Utanför Impilaks föga anmärkningsvärda träkyrka fästes uppmärksamheten vid ett der upprest politiskt monument, en hyllningsgård af allmogen i denna trakt åt Alexander II i anledning af landtdagsordningens beästande, hvilket monumentet ger tillkänna genom monarkens namnchiffer och orden:

VALTIOPÄIVIEN VAKUUTTAMISESTA

KIITOLLISUUS USKOLLISUUS

18¹⁵/IV.69.

Impilaks fjorden utmärker sig genom sina behagliga naturscenerier och sitt odlade, välmående tycke. Flera gårdar och egendomar, villor och lusthus lifva anblicken. Vackra utsigter öfver den täcka nejden erbjudas vandranen såväl från Wiipulanniemi som från den s. k. utsigtsbacken.

Härifrån går vägen förbi Kitelä grekisk-ryska kyrka, en af de många sådana, som finnas i denna del af landet, till Pitkäranta koppar- och tennmalms grufvor, belägna jemt 7 mil från Sordavala. Naturen i dessa mineralrika nejder bär en ödslig prägel. Landsvägsgruset skimrar af glitter, och här och der framträda orena granatkorn i bergens ytor. På alla sidor utbreda sig klippfält med sparsam skog. Här och der öppnar sig en utsigt öfver det vida Ladoga, till hvars stränder landsvägen drager sig, i det vi nalkas Pitkäranta. Redan på omkring 3 versts

afstånd från grufvorna kännas luften bemängd med svafvelångor, träden se tvinande ut, glesna och upphöra slutligen, men det vida hafvet böljar härligt i solglans och tyckes med stolthet möta klippstränder, kraftiga och hårda som dess eget famntag.

Pitkäranta är rätt väl bebygdt och räknar inemot 2,000 innevånare. Stället är nu mera Finlands enda bearbetade och förnämsta malmfält. Bergens uthållighet såväl i fält som mot djupet utgör en borgen för verkets fortbestånd. Extraktionsverket har år för år utvidgats och utvecklar sig till en storartad inrättning. Ur kopparkismalmerna har levererats silfver, garkoppar m. m. Brytningen för sig går på olika tider i olika antal grufvor, i hvilka några hundra arbetare natt och dag äro sysselsatta med att borra och spränga de malmhaltiga bergen. För den, som aldrig nedstigit i grufschachter, bör det vara af stort intresse att här få en inblick i det tunga, mödosamma, glädjetoma arbetslif, grufarbetaren för här nere i jordens sköte.

Längre mot öster torde anledning ej finnas att utsträcka denna utflykt från Sordavala.

En annan utflykt, som förut ofta företogs, gälde marmorbrodden i Ruskeala, ungefär 3 mil norr om staden. Nu mera är arbetet dock nedlagdt härstädes. Ruskeala marmorn, som bekläder flera praktbyggnader i Nevastaden, är mer än dels spräcklig med grönaktiga ådror, stundom brun, någon gång hvit. På vägen till Ruskeala skulle vi passera den Hallonbladiska egendomen Ryttilis, der egarena underhålla, fru E. Hallonblad en väfskola samt ett hem för värnlösa barn, herr H. Hallonblad åter en slöjdskola, hvilka skolor möjligen med tiden komma att flyttas till det mera centralt belägna Sordavala, då meningen är att af Ryttilis egendom bilda en fattiggård för kommunen.*)

*) Donationen af Ryttilis egendom egde rum på hösten 1887.

Äfven söderut från Sordavala kunde en angenäm ytflykt företagas till det 4 mil aflägsna, vackra Jaakimvaara, dit vägen går mellan höjder och dalar berörande flera sköna fjordar. Det är till Lahdenpohja, innerst i viken utanför Jaakimvaara kyrkoby, den karelska jernvägen är ifrågasatt att ledas för att nå Ladoga.

Slutligen bör turisten ej försumma att, om tiden medger, besöka några af de tjusande holmarne och öarne i Sordavalas skärgård, genom hvilken man visserligen passerar på färd till Wallamo, men om hvars idylliska fägring man endast genom besök på ort och ställe kan öfvertyga sig. Bland de skönaste af dessa skär må nämnas Haavus ö samt det närbelägna Witsasaari, der man omgifves af en natur, som i ljuflig skönhet kan ställas i bredd med de mest idylliska ställen i landet. Har man sett denna holme en sommarqväll, då fjärdar, vikar och sund ligga spegellugna, då allt är så tyst, att sälarne i viken våga dyka upp till vattenytan för att andas och då vesterns milda purpurstrimmor kanta horizontens veka linier, då förgäter man aldrig denna tjusande syn.

Ännu återstår en utfärd eller en promenad från staden till det närbelägna Hympölän hovi, den Hallonbladiska bostaden, der så många planer för ortens bästa uttänkas, för att derefter förverkligas klokt och med tanke på framtiden. Att detta hem är gästfritt och komfortabelt, veta alla i dessa bygder. Tilläggas må, att man här får se flera utmärkta finska konstverk, såsom Löfgrens „Erik XIV och Karin Månsdotter“, präktiga djurtaflor af F. von Wright, stora landskap af Munsterhjelm m. m. äfvensom V. Runebergs „sofvande Amor“ i renaste marmor jemte andra vackra konstverk och dyrbarheter.

Den käraste dyrbarheten i detta hem intar ej stor plats; den är en enkel minnesgåfva i drifvet silfver, föreställande en kantele, bärande på sidan inskriften:

*„Herra assessori Herman Hallonblad'ille
ja rouva Elisabet Hallonblad'ille
kansan sivistyksen innokkaille edistäjille
kiitolliset Sortavalan talonpojat“.*

Med gladare ton har kantele väl sällan ljudit i det hårdt pröfvade „gamla Finland“ än här. Den skulle ej klinga så kär för deras hjertan, till hvilken denna allmogens gåfva är gifven, om ej den tillika ljöde som en segersång för hvarje fosterlandsvän. Lycklige de, som förstått och mäktat väcka denna ton att klinga i bildningens forna ödemark.

Femte stationen.

Innehåll: På Europas största insjö. — Ankomst till Walamokloster. — En måltid i munkarnes refektorium. — Vi se oss omkring i klostret. — Walamos historia. — Klosterlif. — Eremiternas tid är förbi. — Alla helgons kapell. — Målareskolan på Walamo. — Helga ön. — Aftongudstjänst. — En procession på öarne.

Att vistas i Sordavala utan att ha besökt Wallamokloster är ungefär som att ha varit i Rom utan att hafva sett påfven. Det egendomliga klosterlifvet, icke mindre än den utomordentligt härliga naturen på Walamo-öarne locka också resande i tusental dit hvarje år, oberäknadt alla de pilgrimer och fattiga trosförvandter, hvilka ställets helgd och gifmildhet draga till klostret.

Färden går genom Sordavala skärgård under något mer än en timmes tid, hvarefter Ladogas öppna haf i all sin imponerande storhet vidgar sig för vår syn. Då vädret är lugnt, hvilket dock ej ofta inträffar, händer det sällan, att man ej blir i tillfälle att se mer eller mindre betydande hägringar visa sig borta vid yttersta horisonten

Det dröjer dock ej länge, innan Wallamo-öarne dyka upp ur fjerran, höjande sig stund för stund allt högre ur vattnet.

Vi befinna oss nu på öppna „hafvet“, detta Ladoga, som bildas af 70 vattendrag, de aflägsnaste belägna omkring 60 mil från dess stränder och ända till 276 fot öfver dess yta. Det är Saima och alla dess lugna, idylliska syskonfjärdar och dessutom många andra, som här sam-

lats för att med förenade krafter nå hafvet, deras drömda mål. — Huru stort är ej detta Ladoga och huru djupt, ända till 146 famnar, der djupet är störst. Denna insjö är mer än 19 mil lång och mer än 12 mil bred, hvilka sträckor ligga så godt som vidöppna för stormens framfart. Endas här och der reser sig der ute på hafsytan en enstaka klippa opp ur vågorna, likasom undrande, med hvilken rätt Walamos leende sköna ögrupp sväfvar der borta på det öppna hafvet just der djupet är störst.

Till denna underbara ögrupp för ångaren oss nu, till Walamos hufvudö, omgifven i en omkrets af omkring 3 mil af inemot 40 större och mindre öar och holmar, den ena vackrare än den andra, den ena rikare än den andra på romantisk och idyllisk fägring.

Redan på ganska stort afstånd skönja vi klosterkyrkornas tornspiror blänka fram högt ofvanom skogarnes yppiga grönska. Vi nalkas allt mera, och med saktad fart styr ångaren mot en jemnsmal vik, vid hvars inlopp en vacker mindre kyrka, ej olik nya, ryska kyrkan“ i Helsingfors, höjer sig på en med tallar glest beväxt klippö. Det är S:t Nikolaus undergörarens „kapell“, såsom denna lilla, med egen kyrka försedda filial af klostret kanske rättast bör kallas på svenska. Det ryska namnet på sådana klosterkapell är „skitt“. Sådana finnas till ett antal af 8 på Walamo-öarne förutom en mängd bönehus, eremitbostäder och andra heliga ställen.

Farleden i den sköna klosterviken förtränges allt mera af holmar, som ligga strödda på dess lugna yta, likasom simmande med sin rika grönska i det klara vattnet. Stränderna på hvardera sidan stå höga och branta samt inbäddade i grönt. Vegetationen, i synnerhet på venstra stranden, der de yppiga klosterträdgårdarne befinna sig, blir nästan sydländskt rik. Här och der afsticker mot den gröna fonden ett bönehus, ett båthus, en fiskdam el-

ler en trappgång ledande opp från stranden till de höga terasserna.

Hamnbryggan, der ångaren lägger till, befinner sig nedanom den af lummiga träd beskuggade platå, der klostrets hufvudbyggnad med dess många kyrkor och ännu flere i silfver och guld glänsande kupoler ståtligt reser sig. Från platån leder en präktig trappa ned till hamnplatsen, der munkar emottaga den från fartyget utströmmande folkmassan, hvars pilgrimer, de s. k. bogumoltserne med allt sitt pick och pack genast styra kosan till det vid hamnplatsen belägna Marie bebådelsekapellet, hvars dörrar stå vidöppna och der vigda ljus och lampor brinna framför Guds moders och helgonens bilder.

Sedan går strömmen af resande i två fåror; åt höger tåga de fattigare till det rymliga, men synbarligen enkla gästgården, åt venster uppåt platån går den öfriga strömmen resenärer till det stora hotellet, beräknadt för ända till 700 gäster.

Ofvanom frontespice-våningen ses en kolossal målning i oval, framställande klostrets grundläggare, helgonen Sergej och Herman, hvilka fromma munkgestalter vi oupphörligt skola anträffa afbildade inom detta mot sina stiftare synnerligen erkänsamma kloster.

Alla, som gästa ön, emottagas och bemötas med samma enkla gästvänskap och lugna vänlighet, så länge de ej bryta mot fastställda ordningsreglor, i synnerhet mot förbudet att röka tobak vare sig inom hus eller i det fria — de fromme fädernes luktorgan stå på höjden af mänsklig fullkomlighet — samt att ej öfverlasta sig med starka drycker. Berusade personer tillåtas ej ens att gå i land. Likaså är all åverkan samt jagt och fiske förbjudna o. s. v.

Att vid ankomsten och afresan göra sin uppvaktning hos fader igumen, klostrets prior, är en skyldig artighet, som gerna fullgöres, så mycket hellre som igumenvärdigheten på Walamo plägar innehafvas af vördnadsvärde, hu-

mana och blida personligheter, hunna till hög ålder. Den senast aflidne igumen, fader Damaskin, innehade med utmärkt heder prioratet i 42 år till sin död 1881. Hans mångårige och verksamme närmaste man, fader Ionafan (Jonatan) blef hans efterträdare. Ehuru redan hunnen till hög ålder hyser han ett lifligt intresse för alla slags förbättringar af klostrets ekonomiska förhållanden. Han har här infört vattenledning, stält klostrets ladugårdsskötsel och jordbruk på rationel fot äfvensom utvidgat och förbättrat handtverkeri verkstäderna, i hvilka han i sin ungdom med förkärlek arbetade. Till minnesvärda handlingar under hans tid kommer att räknas grundläggandet af en ny stor klosterkatedral i stället för den gamla, som nedrefs på våren 1887.

Vägen från hotellet till sjelfva klostret, tvänne i fyrkant inom hvarandra uppförda kolossala byggnader af sten, för det mesta i två våningar, går förbi ett dyrbart bönehus af slipad granit, uppfördt till minne af Alexander II:s besök på stället år 1856. I närheten är upphängd en väldig klocka, vägande 1000 pud. Den af träd beskuggade vägen slutar framför Petri och Pauli kyrkan, en af de fyra mindre kyrkor, som omedelbart sammanhänga med sjelfva klosterbyggnaden.

Sedan vi i denna lilla nätta kyrka med dess i malakit grönt, med förgyllda korintiska pelare, hållna bildvägg (ikonostas) öfvervarat en gudstjenst, begifva vi oss öfver den inre klostergården till matsalen (trapesan), dit endast munkarne och klostrets manliga gäster hafva tillträde. De qvinliga spisa i hotellet.

Trapesan är ett stort rum med tio fönster och hvälfdt tak. På de obetäckta, i tre långa rader stående borden finnas framsatta stentallrikar och träskedar. En väldig skifva mjuk råglimpa ligger vid sidan af hvarje tallrik. Här och der står en tennskål med kvas samt en mindre össlef af bleck, en salt dosa af trä samt en lakerad trä-

skål fylld med den rätt, hvarmed måltiden skall börja. Kvas- och matskålarne äro beräknade för ett matbolag af fyra personer, hvilka i patriarkalisk sämja dricka och spisa ur desamma.

Under det man samlas till måltiden, skola vi se oss omkring i den stora, ljusa salen. Mellan hvarje fönsterpar äro på kalkgrund målade stora, enstaka helgonbilder i hel figur. Ikonostasen är enkel och bär en artistisk prägel. Utom bilder af Sergej och Herman samt fyra andra helgon ser man här framställningar af Kristi förklaring och uppståndelse äfvensom en stämningsfull bild af Marias hädanfärd. Alla dessa bilder äro målade af en bland klosterbröderne, brodern Alimpi (Olympius) och förtjena att uppmärksammas. Till denne klostermålare och andra verk af hans fromma pensel får jag tillfälle att längre fram återkomma.

Nu inträder emellertid en ieromonak, en högre munk, åtföljd af ett par andra, dervid alla i rummet resa sig och utbyta en enkel helsning med dessa, som gå fram till ikonostasen och med trenne slag på en klocka ge tecken att börja bordsbönen, en helt kort och behaglig messa, utförd af klosterbröderne och efter hvars slut alla sätta sig till bords.

Då måltiden börjat, stiger en broder upp i den midt i salen ställda katedern samt föreläser ur kyrkofädernas skrifter. Vid aftonmåltiderna föredragas helgonlegender på en egendomligt vemodig messmelodi. Under hela måltiden vexlas i den stora, af flere hundra personer upptagna salen knappast ett enda ord.

Rätterna variera efter årstiderna och fastedagarne. Kött förtäres naturligtvis icke, men väl fisk, grönsaker och rötter af allehanda slag. Se här som exempel en matsedel: till först en rätt aptitligt upplagd sallat af finhackade råa gurkor, rödbetor m. m., hvilken af förmanen i hvarje matbolag dock uppblandas med kvas till en

kall, syrlig soppa, hvori sallatsbitarne simma. Härefter följer en varm kålsoppa samt derefter en fisksoppa med stora stycken kokt lax eller Walamo delikata sik. Som fjerde rätt erhålla vi en sallat af kall potatis eller ock gröt med ett dugtigt „öga“ i midten af olja. Gör man sig till förman i sitt matbolag, kan man genast taga för sig af gröten från kanten af fatet, dit oljan ej hunnit sprida sig, och är rätten då god och ätbar. I annat fall blir den snart under ifrigt och konsterefadret omklappande med träskedar förvandlad till en fet spis, främmande för våra gommar.

Ombyte af rätter tillkännager ieromonaken med ett slag på klockan, vid hvars ljud de för dagen uppassande yngre bröderne, posluschnikerna, skyndsamt lemna sina platser vid bordet och försvinna i köket, derifrån koeken, naturligtvis äfven han en munk, utträder med en oförlikneligt präktig hållning i spetsen för de unga och går fram till högsätet, bärande en skål med den nya rätten, som han ödmjukt, men värdigt bugande, under det maten väl-signas, ställer ifrån sig, hvarefter han likt en fältherre intar plats längre in i rummet, iakttagande och styrande med sina blickar de unga posluschnikernas steg, der de flaxande omkring i sina långa kåpor skyndsamt frambära fat efter fat åt de skilda matlagen.

Det är en högst egendomlig syn, som vi under måltiden hafva för våra ögon. De enkelt serverade borden, der maten är gemensam för alla, det patriarkaliska tyc-ket öfver det hela, i det de yngre värdarne äro på samma gång tjenare och bordsgrannar, den brokiga skaran af resande och bogumoltser, rouéer och andra „syndare“ från kejsarstaden, rika och skeppsbrutne mången gång spisande ur samma fat med oerfarne blida munkar från den lugna klosterön och uppassade af de unge noviserna, som kanske här skola växa upp till män och kanske här en dag finna sig grånade, som de gamle fäderne der borta i hög-

sätena i trapesan, under det föreläsaren i katedern dag efter dag, år efter år med sin entoniga, sorgliga sång om helgonens försakelser och strider beledsagat deras enkla måltider.

Några slag på klockan tillkännagifva, att måltiden är slut, alla stiga opp, och en kort tacksägelsesång höjes, hvori de äldres väldiga basröster blanda sig med gossarnes höga sopraner i vackra tonvågor, under det kors-tecknen göras och församlingen bugar sig inför ikonostasen, innan man utträder ur matsalen.

*

Utkomne på den inre klostergården skola vi här se oss omkring.

Der borta låg ännu i Juni 1887 en väldig grushög, kvarlefvor af den nedrifna, förra katedralen. Snart skall väl den nya Kristi förklaringskatedralen, beräknad att inrymma 3,500 personer, resa sig ofvanom det ställe, der relikerna af klostrets stiftare uppgifvas ligga gömda i jordens sköte.

Midt emot denna plats befinner sig igumens anspråkslösa våning, några små, låga rum, borgerligt enkelt möblerade, men prydda med några goda oljemålningar, mest landskapsbilder från Walamo och af ryska artister. Här emottager fader igumen värdigt och hjertligt höga och låga gäster, som vilja uppvakta honom eller undfå hans välsignelse eller allmosor af klostret, hvars välgörenhet, icke minst mot fattiga från Finland, i synnerhet under nödår, säges vara vidtomfattande.

Den inre klosterfyrkanten upptages för öfrigt af munkceller, af klosterapoteket och sakristian, inrymmande åtskilliga dyrbara bilder, med perlor och ädelstenar prydda skrudar jemte andra, för det mesta kejsrerliga gåfvor till det ansedda klostret.

I den yttre fyrkanten anträffa vi den redan af oss besökta Petri och Pauli kyrkan; den i två våningar upp-

förda hospitalskyrkan, hvars öfre del kallas trefaldighets-, den nedre delen åter Guds moders kyrkan. Under den tid katedralen uppbygges, förvaras här Sergejs och Hermans dyrbara silfversarkofager, hvarför också alla större gudstjenster nu begås härstädes.

För öfrigt upptages den långa byggnads komplexen af de s. k. kejsrerliga cellerna, i hvilka Alexander I tillbragt tre dygn, en mängd vanliga munkceller, embets- och ekonomielokaler, målareateljéer och verkstäder, hospitalet och biblioteket med dess samling af omkring 8,000 böcker och handskrifter.

Här likaså litet som i något annat arkiv erhåller man några tillförlitliga uppgifter om klostrets äldsta tider, hvilka äro insvepta i fullständigt dunkel. Legender och sägner bilda dess tidigaste historia. Så påstås klostrets stiftare Sergej och Herman hafva anländt till ön seglande på en ännu bevarad qvarnsten, somliga säga i tredje, andra åter i fjortonde seklet. Vanligast uppges klostrets grundläggning till år 992. I slutet af 1500 talet sägas munkarne ha utöfvat missionsverksamhet på Ladogas norra stränder. På 1600 talet härjades klostret af svenskar och finnar, och voro munkarne fördrifna från öarne ända till år 1723, då Petter den store upprättade klostret i denna nyvunna del af sitt rike. En varm gynnare erhöi brödraskapet i Alexander I, som upphöjde klostret till ett samfund af första klassen. Nu intar det en hög rang, eger ansenliga rikedomar samt besökes årligen af ända till 15,000 bogumoltser. Samfundet utgöres vanligen af igumen, 17 ieromonaker, 7 ierodiakoner, 80 munkar samt ett vexlande antal posluschniker, inalles omkring 200 fäder och bröder. De sägas strängt följa de gamla klosterreglerna, bedjande och arbetande från tidigaste morgonväkten allt intill sena qvällen. Sina vackra öar äro de innerligt tillgifna, och man måste medge, att dessa ej gerna kunnat falla i flitigare händer. Med förkärlek egna sig munkarne åt träd-

gårds- och lådugårdsskötsel, hvaremot åkerbruket ej nått större utveckling på dessa bergiga öar. Dessutom syssla de med många handtverk, äro snickare, målare, metallarbetare, skomakare, skräddare, tegelslagare, murare o. s. v. De baka, brygga och tillreda visthusens alla förråder, de tjänstgöra som maskinister och sjömän, de mjölka korna, de sköta husdjuren med synnerlig ömhet, de måla helgonbilder och fullgöra deremellan de tjänster, som de talrika kyrkoceremonierna kräfvä af dem. Bokkunskeper att tala om sakna de allra flesta, ehuru en och annan rätt bildad man stundom här anträffas. Ett städadt, värdigt, enkelt och vinnande sätt utgör i olika grader måttet af deras jordiska hyfsning.

I klostret insättas eller ingå ej sällan helt unga gossar, några knappast hunna till 10 år. Vid inträdet öfvas de i lydnad, försakelse, arbete och gudsfuktan. Då deras första prøfvotid är förbi, blifva de posluschniker och gå så gradvis uppåt, tills de befinnas värdiga att aflägga munklöftena: att afhålla sig från allt jordiskt, att icke gifta sig, ej heller samla sig jordisk egendom, men att bemöda sig att, prisande Gud, i allt uppfylla hans vilja. Vid en högtidlig ceremoni, dervid katedralen strålar af ljus och sången förtäljer om den förlorade sonens återkomst till fädernehuset, aflägga de dessa löften, dervid novisen ännu i sista stunden erhåller tid att betänka sig.

Den vanliga munk-dräkten är en lång svart kåpa, fasthållen kring lifvet med ett läderbälte. På hufvudet bäres en hög hatt utan brätten, hvaremot ett svart tygstycke är fästadt baktill och faller ned öfver ryggen. De tjänande bröderna bära en liten svart, kalottlik mössa (kamilavka.)

I klostret fortlefver munken sedan sitt tysta, arbetssamma lif, oftast nöjd och sorgfri. Då han dragit sin sista suck, gifva tre långt utdragna slag på storklockan till-

känna, att en broder gått hädan, och man bäddar hans graf under de lummiga träden.

Den äldre begravningsplatsen är belägen omedelbart invid klostret på sjelfva terrassen. Grafhällarne förtälja, att de flesta uppnått en hög ålder från 69 till 86 år. Här märker man äfven en sandstenshäll, hvarpå läses den svenske konungen Magnus Smeks namn. En klosterlegend berättar nämligen, att denne furste år 1371 af stormar vräcks på en planka till Walamo, der han, vederqvickt af munkarne, antagit grekiska läran och munkkåpan samt här dött tre dagar efter sin ankomst, hvarom allt den långa grafskriften förmäler utan att frukta för de kronologiska och andra misstag, som insmugit sig i berättelsen.

Må vi lemna den apokryfiska grafven och vandra fram längs ballustraden till den högtbelägna terrassen, hvarifrån utsigten är härlig öfver viken, den motsatta stranden och den djupt under våra fötter liggande fruktträdgården, ett litet paradiset i yppig fägring. Här frodas allehanda fruktträd, äfven plommon, här växa präktiga ekar, kastanier, pichtagranar, silfverpopplar, hassel, alm och till och med cedrar. Genom trädgården med dess vattendammar och parken med dess ståtliga träd vid foten af terrassens brant uppstigande bergväggar komma vi ut till klostervikens mynning, dervid vi passerat den stora vattenledningsbyggnaden, dit en underjordisk gång leder från stranden och der verkstäder äro inrymda, i hvilka arbetet delvis förrättas med tillhjälp af ångmaskiner.

Vi uppsöka nu stallet, der hvarje häst har sitt skilda rum, der djuret alldeles fritt går omkring, ett föremål för god skötsel och smek. Ej långt härifrån går en väg rakt genom skogen till några af de forna eremitboningarne. Vägen är vårdad, som gingo vi i en park, och skogen står frisk och orörd på hvardera sidan. Slutligen nå vi ett plank, hvare en mycket låg dörr öppnar oss vägen till en park, försänkt i stark skugga. Hit plögade den fromme

igumen Nazari, som var klostrets prior 1782—1801, draga sig undan för att i den lilla, ytterst enkla boning, vi se der borta på kullen, lefva ett andligt lif.

Bakom eremitbostaden reser sig en liten elegant kyrka, „de frommes kapell“, kunde vi kanske kalla den vackra helgedomen, rikt smyckad med freskomålningar af broder Alimpi, som fordom varit elev i S:t Petersburgska akademien för de fria konsterna, men sedan dragit sig hit till klostrets stilla ro. Man finner här dessutom af honom några fina miniatyrbilder, der flera mästerligt utförda hufvuden tilldraga sig uppmärksamheten och väcka intresse för den fromme målaren, denne „fra beato“ Alimpi på det lugna, sköna Walamo.

Bakom kyrkan står ett dyrbart granitkors; derunder hvilar fader igumen Damaskin, död den 23 Jan. 1881.

Hufvudingången till den af granar omgifna, särdeles stämmingsfulla kapellgården leder genom en elegant portik med klockstapel. Från skogen utanför är entrén utmärkt vacker, i det att granar här bilda ett artistiskt ordnad perspektiv. På flera håll utbreda sig fält med planterade träd, bildande en skön trädgårdspark midt inne i den vildt romantiska skogen, der två eremiter Nikolai och Serafim haft sina bostäder. Nikolais låga koja eller lada kvarstår ännu. Genom dess knappt 2 aln höga dörr hade Alexander I i Augusti 1819 ingått till den fromme mannen, med hvilken han samtalat, delande med honom hans måltid, ett stycke af en rofva. Ett rött träkors säger oss, att eremiten här afled midvintern 1823. Ännu längre in i skogen bodde den siste eremiten på Walamo, fader Serafim, som dog 1830.

*

*

*

Qvällen är kommen, och vår med någon helgonbild och några Walamolandskap prydda cell bjuder oss hvila på den enkla hårda bädden. Redan kl. 3 på morgonen

väckas vi af ett ihärdigt ringande i alla koridorer i det stora hotellet. Man kallar pilgrimerna sålunda till morgongudstjensten, Sedan råder åter tystnad i härberget till omkring kl. 6, då de återvända från kyrkan.

Vi begagna oss af dagen till att antingen i roddbåt eller ännu hellre i klostrets af oss förhyrda ångslup göra utflykter till några anmärkningsvärda ställen på öarne.

Vi styra till först in i den spegellugna Nikonoffska viken, börjande redan här njuta af de vackra och vexlande naturscenerier, som vänta oss i denna romantiska skärgård. Det dröjer ej länge, innan vi längre fram upptäcka klostrets stora ladugårdsbyggnad på Igumens ön, der också fader Damaskins eremitbostad befinner sig i en vacker omgifning. Här äro vi ej heller långt från Konevska Guds moders kapellet. Efter ett kortare besök derstädes, fara vi vidare fram förbi stränder, som allt mera utmärka sig genom sina djerfva klippväggar och fagra löfskogar, tills vi två verst från klostret uppnå den ö, der „alla helgons kapell“ är beläget, tillgängligt för qvinnor endast en dag under alla helgons veckan, omkring den 12 Juni nya stilen.

Helgedomen omslutes af höga murar, flankerade med hörntorn. Den tysta kapellgården är planterad med fruktträd och granar. Sjelfva kyrkan, som är uppförd i två våningar, blef sommaren 1887 prydd med raskt komponerade vägg- och takmålningar, utförda af broder Alimpi och hans lärjungar,

Här i denna fridfulla, romantiska skogsbygd finner man klostrets målareskola arbetande i de boningshus, som utgöra delar af gårdsmuren. Ofrivilligt erfar man en medeltidsstämning, då man inträder i klosterbrödernas atelier, der de unga lärjungarne i hvita bluser och högskafade grofva munkstöflar och med det långa håret böljande kring axlarne stå på höga ställningar, utförande stora kartonger till mästarens fromma kompositioner. Inför det

mått af intelligens och talang, inför det allvarliga arbete, som här röjer sig, lyfter främlingen med nöje på hatten.

*

Vi styra nu ut på en långresa, till „helga ön“, som ligger ute i hafsbandet på ett afstånd af 7 verst från klostret. Redan på långt håll synas dess djerfva konturer resa sig upp ur vågorna på ett tvärbrant underlag af granitklippor, och beredda på romantiska naturscenerier stiga vi i land, följande den väg, som leder kring branten af bergen, med den skyhöga barrskogen ofvanom oss och strandsvallet rakt nedanför i det svindlande djupet. Sålunda går den smala, med en barrière försedda bergstigen omkring en god del af den lilla ön, på ungefär samma höjd öfver vattnet, tills den slutligen böjer sig något inåt och sänker sig mot ett skogsdjup, vildt och romantiskt, hvilket likasom hotande tränger opp mot den skrofliga, höga bergväggen.

Vid en af bergets afsatser vinkar ett kors oss uppör en trappuppgång, hvilken leder till en dunkel, dyster och trång håla, hvori den helige eremiten Alexander Svirski haft sin boning under de år, enligt legenden på 1530 talet, han i bön och andakt vistades på Walamo. Från den kalla, ohyggliga hålan går vägen uppåt till öns öfre platå, der Alexander Svirskis kapell, en ytterst enkel träkyrka, höjer sig. I närheten visar man ännu den graf, som den fromme eremiten grävt och bygt åt sig, ehuru han fördes af ödet att hvila vid stranden af Svir, som skulle gifva honom hans helgon-tillnamn.

På denna hafsö bo några munkar i landtligt enkla, af en liten fruktträdgård omgifna gamla trähus. Dessa bröder och fäder sägas utmärka sig genom ett strängt asketiskt lif. Stormen hviner i den höga furuskogen, vågorna svalla och ryta vid klippöns stränder, stilla förflyter munkarnes lif i böner i den torftiga kyrkan, der den

tidiga morgonstunden finner dem och der qvällen hör deras sång ljuda svagt öfver det vida, vredgade hafvet.

Då vi efter en halftimmes besök åter gå ombord, följa oss två munkar ned mot stranden. Den ene stannar dock redan på en af trappgångens öfre afsatser och förblir der, tills ångbåten satt sig i rörelse. Den andre gamle fadern, med den blida vemodiga blicken talar vänligt med främlingarne, önskar dem lycka på färden och vänder så, äfven han, tillbaka till kyrkan deröppe på branten, i hvars mörka, trånga bergshåla helgonet suckat och bett sina böner, just under det en ny tid flög fram på starka vingar öfver jorden och redan nådde äfven vårt land, dit denna sköna klosterö hörer.

*

Då vi återvända till klostret, ljuda klockorna till gudstjenst. Det är aftonen före en af klostrets stora högtider, alla helgonsfest, som i morgon skall begås med procession till kapellet med samma namn, der vi redan i dag sett oss omkring och som i morgon, den enda dagen under året, skall stå öppet äfven för qvinnor.

Ångaren från S:t Petersburg har hitfört flera hundra bogumoltser, som i en tät ström rullar fram öfver landgången, bärande på axlarne oformliga korgar och bylten. Rummen i hotellet hafva fyllt sig, och det råder i alla korridorer ett oroligt lif. Der skynda posluschnikarne fram med ångande samovarer, der smyga sig fattiga matuschkor in i köket med sina tekannor för att få dem fyllda med hett vatten till det för alla outhärliga teet. Det är ett trampande, ett obestämdt pustande, ett framstötande af olika tungomål, en lukt af smorläder och dubiösa parfymmer, ett frasande af siden, ett slamsande med trasgranlåter, ett pösande med styfva sammetskappor i skrikande färger, ett slamrande i dörrar, genom hvilket virrvarr munkarnes mörka gestalter med hemvan säker-

het draga fram genom de fuktiga korridorernas långa numrerade perspektiv, under det klosterklockorna ljuda, och Sergejs och Hermans blida gestalter ofvanom ingången mottaga ödmjuka korstecken och bugningar af höga och låga, af unga och gamla, som gå och som komma.

Vi följa den mot klostret tågande folkströmmen åt och inträda i hospitalskyrkan, der gudstjensten redan börjat. Folk är här ända till trängsel, ända fram till Sergejs och Hermans ungefär i midten af kyrkan befintliga silfverbeklädda sarkofager. Läktarena, som på tre sidor omgifva en del af kyrkan, upptagas endast af åldriga munkar, hvilkas gestalter, i den svaga belysningen från lamporna framför helgonbilderna, framträda dystra och spöklika, der de i rader eller två och två i bredd stå orörligt vända mot korsidan, medan unga poslusnikar öfva sig framför helgonens bilder i bön och lydnad, några med uttryck af djup andakt, andra bugande sig trögare och likgiltigare, då de med högra handen slå korsstecknet öfver panna; bröst och axlar.

Kyrkosångerna ljuda på gammalryska kyrkomelodier, allvarliga och vackra; ceremonierna vexla och återkomma; djupa basröster uppläsa böner och förböner; rika och fattiga stå om hvarandra och buga sig under korstecken; de offrade vaxljusen tändas framför madonnans bild eller fästas i de höga kandelabrarne vid helgonens sarkofager; silfver- och kopparpengar samlas på offerfaten; luften är qvalmig af rökelsens tyngande lukt, och en kroppslig trötthet smyger sig in på mängden, men besegras genom ifrigare andaktsbetygelser.

Så fortgår det länge, timme efter timme. Andaktsbetygelserna blifva allt mera brinnande, ceremonierna allt mera effektfulla, sångerna klinga allt mera rörande och bönfallande. I synnerhet af gripande verkan är detta „hosподи поми-луй!“, som nu och då höjes, dervid det förra af orden tolf gånger å rad i svindlande fart upprepas af tenorerna, hvar-

efter hela kören mäktigt och allvarligt låter det senare ropet utbreda sig öfver församlingen.

Nu uppstår en rörelse i folkmassan; man ordnar sig omärkligt i en lång kö, som i orediga linier bugtar sig i denna härfva af meniskor.

Hvilken anblick öfver denna nattliga gudstjenst borde man ej ha från munkarnes läktare deroppe! En anhållan hos en af fäderne att få taga plats på läktaren beviljades med samma enkla välvilja, som utmärker dessa munkar.

Sedt der oppifrån framträder skådespelet nere i kyrkan färgrikt, imposant, nästan gripande. Den långa brokiga raden af bogumoltser af olika stånd och bildning rör sig långsamt fram att kyssa korset, hvilket räcket emot dem af en ieromonak i praktfull skrud. Den ena går i den andras spår, den enas ifver öfverträffar den andras. De frommaste uppsöka ännu någon helig bild, som de öfverhölja med ödmjuka kyssar. Vaxljus samla sig i massor kring de tjocka stamljusen i kandelabrarne, luften likasom vibrerar af ljus och värme, under det att der längre in i kyrkan helgonsarkofagernas blanka silfverbeklädnad utsprider sin kyliga glans, och det dyrbara guldstickade täcket öfver fotsidan i varm färgton uppfångar det dallrande skenet af de i korsdraget flämtande vaxljuslågorna.

Emellertid aflösa korsångarena hvarandra, ceremonierna antaga en ny form; det högre presterskapet församlas i en krets i midten af kyrkan. Hvar och en af de vördnadsvärde gamle hålla ett tändt ljus i handen. En djup manlig stämma uppläser ett ställe ur en helig skrift, sången infaller åter, en annan röst fortsätter läsningen, hvarefter alla ljus släckas i den mörka kretsen, som drar sig tillbaka,

Ehuru främlingen ej kan uppfatta betydelsen af alla dessa ceremonier, undgår han dock ej att beröras af den stämningsfulla andakt och det fromma allvar, som råda i kyrkan under denna långa nattliga gudstjenst, till hvil-

ken de flesta drifvits af önskan att bedja till helgonen för någon kär aflidens själaro. Först närmare kl. 11 på natten är gudstjensten slut, folkmassan återvänder till hotellet, munkarne till sina celler, och inom kort hvilas sömnen för några timmar öfver den heliga klosterön.

*

Följande dag — det var söndagen den 12 Juni — fortgick gudstjensten med korta afbrott från tidigt på morgonen allt intill kl. 12 vid pass, då storklockans väldiga klämtslag gånge till känna, att processionen till alla helgons kapell stod i beråd att sätta sig i gång från klosterkyrkan. Denna gång skulle processionen ske till fots (landvägen öfver en bro), ej på båtar, såsom oftast är brukligt.

Sådana stora processioner inträffa tre gånger hvarje sommar, nämligen vid alla helgons festen, vidare på Petri- och Pauli dagen den 11 Juli äfvensom den 13 Augusti, vid frukternas mognadstid, på båtar i klosterviken.

Åsynen af den ur klostret uttågande processionen var ganska praktfull. I spetsen för det långa tåget buros af munkar fyra kyrkostandar, derpå följde en högt buren lykta med brinnande kyrkoljus, så åter fyra standar med bilder af helgon, hvarefter ett krucifix bars framför den på en bår af fyra munkar burna altarbilden, hvars framsida pryddes af en Mariabild, under det att Sergeis och Hermans kännspaka gestalter voro målade på baksidan. Unga tjänande bröder med rökelsekar och vigvatenskärl, hvarur en högre munk bestänkte menigheten, korsångarne, den långa raden af munkar och den stora folkmassan bildade den öfriga delen af processionen. Alla män, utom de högre fäderne, gingo med obetäckta hufvuden.

Så snart processionen under sång hunnit öfver klostergården, skyndade sig kraftfulla män af allmogestånd att aflösa de munkar, som buro båren med Mariabilden,

fullgörande med märkbar entusiasm sitt frivilliga värf, under det andra män och qvinnor täflade att få beröra deras händer för att sålunda åtminstone på detta sätt få deltaga i vördnadsbetygelsen för Guds moder och helgonen,

Men icke nog härmed. Qvinnor och karlar, munkar och barn, till och med någon äldre herreman trängde sig framför båren, hukade sig ned och sprungo under densamma, allt under det bärarne gingo raskt framåt. Man kunde i hvarje stund vänta, att någon skulle blifva i trängseln kullslagen och trampad under denna fanatiska, om indiska seder påminnande reliösa lek, som med entusiasm utfördes.

Processionen gjorde halt vid ett par bönehus och något minneskors, hvarefter man åter snabbt drog framåt den omkring tre verst långa vägen till kapellet. Då denna väg bugtar sig fram genom ett vackert och leende landskap med höjder och dälder, är man vid dylika processioner i tillfälle att erhålla en öfverblick af hela det långa tåget med de fladdrande standaren, de granna skrudarne och den brokigt klädda folkmassan.

Utanför kapellet tog fader igumen sjelf emot processionen, som, efter det en messa hållits, tågar kring kappellgårdens mur och inträder i kyrkan, der gudstjenst för rättas i vanlig ordning, under det fattiga och rika köpa sig rätt till själamessor öfver någon anförvandt eller vän. Det vanliga priset tycktes vara 20 kopek för själamessa, det vill säga nämmandet af den dödes namn under mes-sandet. Dessutom drefs utanför kyrkan handel med nattvardsbröd (prosföra), som i knyten medtogos.

I samma ordning som processionen kommit, återvände den till klostret, helsad först af storklockans mäktiga ljud och sedan på klostergården af samtliga klockor, stora och små, som frenetiskt utförde en formlig hexdans af metalliska toner. De små klockorna klingade och pinglade, de större föllo in och så gick det på utan rast och

ro, under det storklockan drog efter andan för att i ögonblicket derpå stöta fram sina dånande ljud midt in i den vilda svärmen af toner.

Den unge munk, som ensam med tillhjälp af flera förenade rep och snören, trampspel och vippspel skötte alla dessa klockor, flög upp och ned. Hans vida kåpa slog som mörka vingar kring honom, hans långa hår flög för vinden och omslöt hans ansigte, medan de mörka ögonen fixerade hvar och en af de ljudande andarne, likasom tju-sande och betvingande dem att ljuda och jubla, att dansa och gallopera fram på samma tonvågor, på hvilka de ilat fram sekel efter sekel.

Middagen, som följer på en sådan större högtid, är rikare och festligare än vanligt samt slutar med brytandet af proföra bröd, som i små bitar kringbjudas.

*

Vi hafva nu sett det förnämsta af det myckna sevärda på Walamo-öarne. Ännu återstode dock några kapeller att besökas, nämligen Johannes förelöparens på en skogbevuxen klippö belägna, lilla träkyrka samt profeten Elias och Abraham Rostowskis kapeller äfvensom den utmärkt vackra, men sex verst från klostret belägna „Div-nij ostrow“, Underbara ön. Sällan medger dock tiden utflykter till alla dessa ställen.

Klostrets förnämsta helgdagar under sommaren, utom de redan nämnda, inträffa: den 10 Juli, då Sergejs och Hermans minne firas, således dagen före den stora Petri- och Pauli-festen; den 18 Augusti Kristi förklaringsdag; den 27 Augusti Guds moders himmelsfärdsdag och den 23 September till minne af Sergejs och Hermans relikers flyttning.

Den, som ej är intresserad af ett brokigt och bullersamt folklif, undviker helst att på någon större helgdag infinna sig på Walamo, hvars romantiska natur skall taga

sig skönast ut i månljusa Augusti nätter, då de hvita klostermurarne med underbar glans skola afteckna sig mot skogens massor af grönska, och vikarnes glittrande vatten bilda en vacker kontrast till de mörka branta tvärhuggna klippstränderna. Men hvilken tid på sommaren man än kommer till Walamo, är naturen här underbart skön och romantisk, och minnet af besöket på dessa klosteröar skall bli för de flesta oförgätligt.

Ny serie populära skrifter.

Att känna sitt fädernesland, dess natur och folk har alltid ansetts utgöra nästan en pligt för hvarje bildad person.

Icke hvar och en är dock i tillfälle att skaffa sig en dylik kännedom genom egna resor. Bristen på egen åskådning af fosterlandets olika nejder kan likväl till en del ersättas genom läsning af trogna och fängslande reseskildringar af annan hand.

Då i våra dagar kommunikationerna äfven hos oss är för år blifva allt bättre, skall hågen för resor inom landet allt mer tillväxa.

Dubbelt fruktbringande blifva dylika färder, om man på förhand förskaffat sig någon kunskap om de trakter resan gäller. och äfven till bevarande af ett friskt minne af färden tjenar i hög grad läsning af dugliga resebeskrifningar från samma nejder.

Undertecknad tror sig därför göra den fosterländska allmänheten samt kanske i någon mån en och annan utländsk resande i vårt land en tjänst genom att utgifva en serie reseskildringar från Finland.

Arbetets gemensamma titel skall blifva:

Natursköna nejder och sevärda ställen

i

Finland.

Dessa reseskildringar vilja icke ens försöka fylla det länge och allmänt kända behovet af en fullt tillförlitlig resehandbok för Finland.

De vilja endast intaga en plats vid sidan af ett sådant högeligen önskvärdt arbete, förberedande turisten på resans mål och skänkande honom ett minne från de trakter, han besökt.

Berättelserna skola utkomma i fria häften, hvart och ett bildande ett helt för sig.

Flere inhemska författare och författarinnor hafva redan lemnat eller utlofvat bidrag till arbetet.

Då sådant visar sig lämpligt skola framstående utländska reseskildringar från Finland i utdrag införlifvas med arbetet, som derigenom endast kan vinna i opartisk framställning och i stilens omvexling.

Arbetet skall med tiden söka omfatta så många natursköna och förofrigt anmärkningsvärda trakter i landet som möjligt.

Liknande skildringar komma äfven att utgifvas på finska.

Måhända komma illustrationer och kartor att någon gång bifogas texten.

Helsingfors i Maj 1887.

G. W. Edlund.

Första häftet af Natursköna nejder innehåller:

Till Aavasaksa af --io.

Bland finska stamförvandter. Resefärd mot midnattssolen af D:r Zoltan Jelenffy från Ungern. Öfvers. Med illustrationer.

1 *Frk.* 50 *ru.*

Andra häftet: Till sjöar och åsar i Tavastland. En fyra dagars resa emellan Tavastehus och Tammerfors af E. N. 1 *Frk.* 75 *ru.*